

POSTNINA PLAČANA V GOTOVINI

MEMTOR

Leto XII. 1921/22 Štev. 3.-4.

VSEBINA:

	Stran
Dr. I. S.: † Papež Benedikt XV.	33
P. Evstahij: Svetemu Očetu zvoni	35
Dr. Ivan Pregelj: Iz moderne	35
Fr. Omerza: Ajshilova orestija: Agamemnon, (Dalje.)	38
Ivan Dolenc: Skozi Đerdap v Negotin. (Konec.)	42
Dr. Fr. Trdan: Stara telegrafija	46
Prof. Fr. Omerza: Homerjeva ilijada. Spev XIII. (Dalje.)	49
Fr. Pengov: Kako nastane šivanka	53
Dr. I. Pregelj: Naša pesem	56
Anton Vodnik: Kralju moja pesem	57
† I. Jeretina: Materina ljubezen	57
Drobiž	58—64

Kdor ne misli naročiti lista, prosimo, da nam vrne obe številki!

V zalogi so še vsi letniki, in sicer popolni II.—IV. po 2.50 Din, V. po 3 Din, VII.—IX. in XI. po 4 Din; nepopolni I. (manjka št. 3.) po 2 Din, VI. (manjka št. 1.) po 3 Din, X. (manjka št. 1.—8.) po 1 Din.

Cene veljajo brez poštnine.

»Mentor« izhaja v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano in stane za dijake 10 Din, za druge naročnike v Jugoslaviji 20 Din na leto, za Italijo 10 lir, za Ameriko 1 Dol. — Urejujeta Fr. Omerza in dr. J. Samsa.

Pravica

† Papež Benedikt XV.

Dne 22. januarja ob 6. uri zjutraj je umrl papež Benedikt XV., ki ga bo zgodovina uvrstila med najznamenitejše naslednike sv. Petra.

Papež Benedikt XV. — Jakob Della Chiesa — se je rodil 21. nov. leta 1854. v Pegli blizu Genove. Kot doktor prava se

je posvetil bogoslovnim študijem, bil leta 1878. posvečen v duhovnika ter je potem še štiri leta študiral na visoki šoli »Academia dei nobili ecclesiastici«, kjer se vzgajajo duhovniki za administrativne in diplomatske cerkvene službe. L. 1907. je postal nadškof v Bologni, 1914. kardinal, 3. sep-

tembra istega leta pa je bil izvoljen za papeža.

Zgodovina katoliške cerkve pozna malo papežev, ki bi bili v tako težkih časih zasedli stol sv. Petra kakor Benedikt XV. Malo dni pred njegovo izvolitvijo je bila izbruhnila svetovna vojna, ki je v kratkem času zadivjala skoraj po vsej Evropi — na suhem, na morju in v zraku. Ko je leta 1915. še Italija posegla v vojsko proti Avstriji in Nemčiji, je imela sv. stolica izredno težko stališče. Zato moramo reči, da je v teh nevarnih časih Previdnost božja poklicala na papeški prestol Benedikta XV., ki ni bil samo svet duhovnik in goreč dušni pastir, ampak tudi sijajen diplomat. Ves čas svetovne vojske je bil papež strogo nevtralen, vedno je obsojal vojsko, vedno je klical vojskujoče se države k pravi in pravični poravnavi, vedno je celil rane, ki jih je vojska zadajala najrevnejšim in najnesrečnejšim. Dočim je javno mnenje po vseh vojskujočih se državah — zmotno ali umetno stvorjeno — zlasti potom časopisja sipalo ogenj in žveplo na vse sovražne države; dočim se je resnica potvarjala na drobno in na debelo, je papež Benedikt XV. kot najvišja moralna sila na svetu ostal nepremično na stališču resnice in pravice. Že v prvi okrožnici svojega pontifikata v novembru l. 1914. je vsemu svetu na glas zaklical, da glavni vzrok svetovne vojne ni ta ali ona država, ampak materializem, pohlep po bogastvu in velikapitalizem. Od tega leta naprej do leta 1917., ko je objavil znamenite mirovne predloge, je poslal papež vojskujočim se narodom sedem mirovni pozivov. Hkrati pa je začel velikopotezno delovanje za človeško postopanje z vojnimi ujetniki, za izmenjavo invalidov, za zdravljenje jetičnih ujetnikov v Švici, za pomiloščenje rodoljubov, ki so bili obsojeni kot vohuni na smrt, za ubežnike in sirote, proti opustoševanju zasedenih krajev, proti uničevanju ljudi in stvari po aeroplanih.

Že decembra leta 1915. je Benedikt XV. jasno označil temeljno načelo svojih po-

znejših mirovni predlogov. Mir sveta — pravi papež — ne more sloneti na diktaturi zmagovalcev nad premaganimi, treba je poštenega sporazuma, krivice naj se pozabijo; kdor hoče mir osnovati na maščevanju, ta naj se spomni, da narodi ne umro.

Leta 1916. je nadaljeval Benedikt XV. z vso vnemo ljubezensko delo, da bi olajšal strašno vojno gorje prizadetim narodom. Pri tem ni gledal ne na narodnost, ne na vero, ne na vojne stranke; pomagal je vsem potrebnim: Francozom, Poljakom, Srbom, Ukrajincem, Belgicem.

Leta 1917., ko je bila vojna utrujenost že na obeh straneh velika, je izdal papež zgodovinsko noto »Ai capi dei popoli belligeranti« — »Poglavarjem vojskujočih se narodov«. To je papežev mirovni program, ki ga je — v bistvu enako — izrazil tedanji predsednik Združenih držav ameriških Wilson v štirinajstih točkah. Da se omogoči trajen mir, predlaga papež: 1. Vojska naj ne bo sredstvo za izravnavanje mednarodnih sporov. 2. Armade naj se znižajo na število, potrebno za vzdrževanje notranjega reda v vsaki državi. 3. Mednarodne spore naj razsojajo mednarodna razsodišča. 4. Vsi narodi imajo popolno svobodo, posluževati se morja in se sploh na kulturnem in gospodarskem polju udeleževati. 5. Vojna odškodnina naj se popolnoma odpusti. 6. Vprašanje o pripadnosti zasedenih ozemelj naj se reši na mirovni konferenci, pri tem pa je treba po pravici in možnosti upoštevati želje tistih narodov v skladu s splošno blaginjo (Samoodločba narodov).

To so bili mirovni predlogi velikega papeža miru. Temne sile so preprečile uspeh njegovemu delu, a potek mirovne konference v Parizu in sedanje razmere so vsemu svetu dokaz, da je trajen mir možen le na podlagi mirovni predlogov Benedikta XV.

To je bil Benedikt XV. Evropi in človeštvu.

In kaj je bil nam Slovanom in Jugoslovanom?

Papež Benedikt XV. je bil velik prijatelj in dobrotnik Slovanov. S posebno ljubez-

nijo — kakor Leon XIII. — se je trudil za zblizanje med krščanskim vzhodom in zapadom. V ta namen je ustanovil v Rimu poseben znanstveni zavod »Vzhodni institut«, ki naj bi z objektivnim znanstvenim raziskavanjem pospeševal sporazum in zblizanje med pravoslavjem in katolicizmom. Od zapadnih katoličanov je zahteval, da spoštujejo in proučujejo vzhodno cerkev, vzhodno kulturo in vzhodni značaj, zahteval, da se mora vzhodu pustiti njegova posebna individualnost, zahteval, naj se slovansko bogoslužje ohrani

in spoštuje. Bil je pripravljen, vsem jugoslovanskim katoličanom dovoliti popolno slovansko bogoslužje, ako bi katoliško ljudstvo to hotelo in želelo. — Z ostro besedo je obsodil nečloveško divjanje laških fašistov proti slovanskemu prebivalstvu v Istri. In zadnje njegovo delo pred smrtjo je bila izdatna akcija za pomoč nesrečni Rusiji.

Papež Benedikt XV. je bil največji mož svojega časa, eden največjih dobrotnikov človeštva, bil je knez miru.

Dr. I. S.

SVETEMU OČETU ZVONI...

P. EVSTAHIJ.

K večnemu miru pobožno
sklenil si trudne roke!
Z zvonom hvaležno-otožno
pesmi otroške zvené...

Trnje in križ
vdano si nosil,
molil in prosil — — —
Danes molčiš!

Kaj je v življenju čutilo
tvoje ljubeče srcé!
Vanj je človeštvo izlilo
žalosti grenko morjé...

Vdov in sirot
nisi pozabil, —
h Kristu si vabil
zbežani rod — — —

Pevajte, blagi zvonovi,
kličite sveto imé! — —
O Benedikt, blagoslovi
v raju sinovske solzé...!

Cérkve sinov
žar zmagovite,
venec krasí te
v zboru duhov! —

IZ MODERNE.

DR. IVAN PREGELJ.

Sully-Prudhomme: Un Songe.

Le laboureur m'a dit en songe: »Fait ton pain,
Je ne te nourris plus, gratte la terre et sème.«
Le tisserand m'a dit: »Fais tes habits toi-même.«
Et le maçon m'a dit: »Prends la truelle en main.«

Et seul, abandonné de tout le genre humain
Dont je trainais partout l'implacable anathème,
Quand j'implorais du ciel une pitié suprême,
Je trouvais des lions debout dans mon chemin.

J'ouvris les yeux, doutant si l'aube était réelle;
De hardis compagnons sifflaient sur leur échelle,
Les métiers bourdonnaient, les champs étaient semés.

Je connus mon bonheur et qu'au monde où nous sommes
Nul ne peut se vanter de se passer des hommes;
Et depuis ce jour-là je les ai tous aimés.

(Les Epreuves; Action.)

Prevod: Poljedelec mi je rekel v sanjah: »Prideluj si svoj kruh sam,
ne bom te več redil, orji zemljo in seji!«
Tkalec mi je rekel: »Tki si sam svojo obleko.«
In zidar mi je rekel: »Vzemi zidarsko žlico v roko.«

In bil sem sam, zapuščen od vsega človeškega rodu,
čigar neizprosno prokletstvo sem nosil povsod.
Ko sem prosil neba ene same zadnje milosti (smrti),
sem našel leve se dvigati na moji poti.

Odprl sem oči, dvomeč, da je res jutro:
drzni podajaci so žvižgali na svojih lestvah,
obrti so šumele, polje je bilo posejano.

Spoznal sem svojo srečo in da na naši zemlji
ni človeka, ki bi se mogel pohvaliti, da more (v življenju) izhajati brez
drugih ljudi.

Od tega dne naprej sem ljubil vse ljudi.

Ta sonet je zložil znameniti francoski lirik René - François - Armand Sully - Prudhomme (1839—1907), ki je dobil v l. 1902. Nobelovo nagrado. Prudhomme je tipičen francoski lirik, zastopnik tiste značilne francoske lirike, ki je bolj umstvena nego čuvstvena. Tako je Prudhomme vseskozi miselni lirik, filozofski lirik svoje vrste. To priča tudi sonet »V sanjah«, ki se prijetno loči od starejše hladno razmišljujoče francoske poezije s tem, da je pesnik misel svojega soneta nekako čuvstveno oduhovil, jo izrazil v paraboličnosti gotovega nazornega čuvstvenega doživetja. Pesnik sanja, da so se vsi socialni stanovi uprli drug proti drugemu, in spozna kakor novi Robinson vso svojo nemoč in kot novi Dante (levi na potu — Inferno I.) vso grozo svojega položaja. V tem se zbudi in vidi, da je samo sanjal in da gre življenje svojo navadno pot: zidar zida in malovarji žvižgajo na lestvah, obrti šumijo, polje rodi. Tedaj doživi pesnik vso sladko tajnost misli in resnice: da je človek socialno bitje, da smo drug na drugega vezani. In pesnikovo srce je odslej polno ljubezni do vseh ljudi. Za to svojo misel, za ta svoj socialnofilozofski doživljaj in umski zaključek, je izbral pesnik tradicionalno obliko soneta, ki je za miselno liriko prav tako pripravna oblika po svoji afo-

ristični tesnosti in logičnoarhitektonski smotrenosti, kakor je sicer čudovita posoda najjačjemu čuvstvu, prekipevajočemu preko tesnega in nizkega robu v Prešernu, Mickiewiczu, Šekspirju. Pesnikov okus prav posebno ponazoruje simbol »levov«, kateri so vzeti iz Danteja, iz komentarstva o »Peklu«. Ti levi so kakor v Danteju simbol za nepravilike in nevarnosti življenja. Taka mesta zahtevajo od bralca gotove višje izobrazbe in niso vedno opravičena, zlasti ne tedaj, če so preveč strokovnjaška ali pa izraz gotove manire, kakor je bila v navadi v slovstvu prejšnjih stoletij (renesanca, klasicizem) in je deloma še dandanes celo pri socialnih pisateljih, učnih knjigah in pesnikih, n. pr. pri Hardenu, pri Erichu Schmidt, pri Vojnoviču i. dr.). Pesnik Prudhomme je značilen zgled, kako tesno je združena filozofija s poezijo že od prvih grških filozofov pa do današnjih dni (Anaksimenes, Tales i. dr., Kant, Schiller, Nietzsche, Dehmel, Župančič i. dr. i. dr.). Krščanska srednjeveška filozofija pa je našla v Danteju pesnika v tisti višini kot filozofa v sv. Tomažu Akvincu. Prudhomme v epiki bi odgovarjal pripovednik Pavel Bourget, čigar roman »Zmisl smrti« ti priporočam (Leon. družbe knjige 1918).

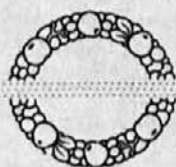

Fitzebutze.

1. Lieber, Böner Hampelmann!
fing die kleine Detta an;
ich bin dhoß und du bist tlein,
willst du Fitzebutze sein?
Tomm!
2. Tomm auf Haterns dhoßen Tuhl,
Vitzlibutzki, Blitzepul!
Hater sagt, man weiß es nicht,
wie man deinen Namen sp'icht.
Pst!
3. Pst, sagt Hater, Fitzebott
war einmal ein lieber Dott,
der auf einem Tuhle saß
und sebratne Menßen aß,
Huh!
4. Huh, sei dut, ich bin so tlein
und will immer a'tig sein;
Fitzebutze, du bist dhoß,
kleine Detta spaßt ja bloß.
Ja?
5. Ja, ich bin dir wirklich dut!
Willst du einen neuen Hut?
Tlinglingling: wer b'ingt das Band?
Königin aus Mohrenland!
Tnicks!
6. Tnicks, ich bin F'au Tönidin,
hab zwei Lippen von Zutterrosin;
Fitzebutze, sieh mal an,
ei, wie Detta tanzen känn!
Hoppß!
7. Hopßa, hopßa, hopßassa:
Tönigin von Af'ika!
Fitzeputzig, Butzebein,
wann soll unse Hochzeit sein?
Du?
8. Du! Mein tleiner lieber Dott!
Du?! Sonst geh ich von dir fo't!
Ach, du dummer Hampelmann,
siehst ja Detta garnicht an!
Marsch!

Tako! Razumeš! Na prvi pogled še ne, a če si pesem podrobneje ogledaš, boš našel, da je redka umetnina. Spesnjena je v pravopisju otroškega govora in v čuvstvanju otroške duše. Mala Detta je dobila od očeta in mamice za božično darilce čudno lutko, o kateri ji je oče vdahnil vero, da je to stari mehikanski malik Viclipucli (Heine!). Detta se igra s svojo lutko, igra pred nami, govori s svojo igračo. Sama je. Vsi odtenki njene mlade otroške dušice silijo iz nje-nega sladkega besedičenja na dan: zdaj je prilizljiva, zdaj se boji, zdaj govori kakor oče materi (Hočeš nov klobuk), nato se kuja kot mamica proti očetu, je ničemurna

pred svojim malikom, pleše, poje in se končno razsrdi, ker je lutka topa in je ne zna pohvaliti, in mala-velika Detta vrže nato »možička« vstran. Sita ga je, sita igre. Kaj deš, ali je to lepa pesem? Meni se zdi, da je, čeravno je nemška in Bog daj, da bi tudi Slovenci dobili nekaj podobnih za 50letnico našega »Vrtca«. Zapomni si, da pišejo največji svetovni liriki pesmi za deco in da so ti pesniki zelo, zelo dobri ljudje in delujejo v Kristovem nauku in geslu. (Med Slovenci spoznaj otroško pesem: Župančičevo, Sardenkovo, Fr. Krekovo, Levstikovno!)

AJSHILOVA ORESTIJA: AGAMEMNON.

FR. OMERZA.

(Dalje.)

Zbor.

- Kdo neki dal je to imé,
ki vsó resnico ti pové?³⁰
Ni bil li nékdo, skrit očem,
ki slutil je usodo, zroč prihodnje dni,
685 in rekel jezik prav izraz:
Hélena, ki jo žélel vsak,
s kopjem snubil je marsikdo?
Ladijam, mestom, možem pogin
690 vstal iz mehkih je pernic
ter na krilih zahódnika,
sile divje, naprej odplul.
Mnóžica lovcev zaščitena
695 išče nevidno veslačev sled,
ki na breg listoviti
pelje pot k Simoéntu³¹ jih
v bitko gróžno, krvavo.
- In božji srd, ki spolni sklep,
700 je s v a š t v o³² v Ilion poslal,
ki mu s o v r a š t v o je ime.
Oskrúnjena je miza, z njo gostinski Zevs,
a pózno kazen je prišla
705 vsem, ki peli so preglasno
pesem svátovsko ženi v čast,
pesem poročno devérjev zbor.
V mestu Priama starčka
sliši kmalu se drug napev.
710 Ljudstvo stoka glasno v solzäh:
Paris, o zakon prokleti tvoji!
Kup razvalin in studenec solz
bedno njih je življenje,
strášno gleda gorjé povsod,
715 kri preлива se mesta.
- Leva nékdo gojil takó
v hiši svoji je mladega
roč od matere dragih prs.
720 Jagnjiče krotko v mladosti.
Deča se z njim je igrala,
starček z veseljem ga gledal.
Ga žibal često je v rokäh
kot dete mlado nežnih lic.
725 Lačen gledal je jasno vanj,
z repkom migal prijazno.

³⁰ V grščini se igra pesnik z besedo Helena, ki je Ἑλενας, ἑλανθρος, ἑλεπτολις, t. j. da pomeni Helena isto kot »ladijam, mestom, možem pogin«. Teža v prestavi ni mogoče posnemati. Wilamowitz je to naredil tako: Helene. Ja, zur Hölle mußten Schiffe, Burgen, Helden.

³¹ Simois je reka pri Troji.

³² »Svaštvo«, »sovraštvo«. Izvirnik ima eno besedo κήδος, ki pomeni svaštvo in bolest, žalost. Donner prestavlja: Ehe, Wehe, sandte da, rachesinnend, Götterzorn. Wilamowitz zelo prosto: Lauter Jubel grüße Paris, der der Liebe Kette trägt. Ja, und Ketten werden Volk und König tragen.

- Ko pa v leta je bolj prišel,
kri pokazal je starišev.
Kaj hvaležno stori srcé?
- 730 Ovce mori brez ukaza
ter si pripravi kosilo.
Kri se preлива po hiši.
Družina stoka, vse zaman,
pošast divja, mori naprej.
- 735 Hiši zlo je zarédil bog,
srečo njeno zatira.
- Nekoč prišla je v Ilion — kaj rečem naj? —
podoba mila, zemski raj,
- 740 gladine morske miren soj,
prijeten kras palači, hiše drag zaklad,
kopje nežno, očem radóšt,
cvet ljubezni srcé grizoč.
A spremeni kmálu se vse,
- 745 zakon ta se končá grenkó.
Sosed strašán, gost pregrozán
prišel je zdaj v Priamov dom.
Zeus prokletstvo je tja poslal,
sólze tečejo ženam.
- 750 Pregovor star poznam, ki večkrat sliši se:
»Če sreča je komú mordá
pognala lep in velik cvet,
755 rodi mu sad, ne bo umrla brez otrok.
Dete sreče velike pa
beda strášna je, večén glad.«
Jaz pa o tem mislim takó:
Vsak brezbožen zločin rodi
več še otrok kmálu nato;
- 760 kakršén cvet, takšen je sad.
Sreča v hiši pravični pa
mali dece je dobre.
- Pregreha stara spet rodi
pregreho mládo, ki cvetè
- 765 v trpljenju smrtnikov naprej.
Če danes ne, pa jutri, kadar pride dan,
zagleda luč
svetá pošast — ne zmagáš je, ne bij se z njo! —
brezbožne krivde, zli otrok.
- 770 Hiša črna. In dete?
Sliko starišev vidiš.
- Pravica pa je svetla luč
še v hiši, kjer se dim vali.
- 775 Življenje pravo vse časti.
Naj dom se zlat blešči, a róke se grdé,
na stran oči
obrne in beži pod hiše dobre krov.
Bogastvo ni ji mar, ne moč;
- 780 to svetá je slepilo,
vse dovede do konca.

Agamemnon prihaja v kraljevi opravi, sedeč na vozu. Za njim sedi **Kasandra** z lavorovo palico v roki — znak prerokinje. Ob vozu koraka straža, za njim gre pa drugo spremstvo in ujetniki.

Voditelj zbora.

- ████████████████████
 Pozdravljen, ki zrušil si Trojo, o kralj,
 Atrejevič knez!
 785 Kakó naj ti rečem, kakó te častim,
 da ne hvali preveč in ne graja mordà
 te hvaležno srcé?
 Premnogim le videz hinavski je mar,
 pri tem pa prestopajo pravo.
- Da bol objokuje z nesrečnežem vred,
 790 pripravljen je vsak, al žalosti ost
 ne predere nikomur do sfca.
- Takisto na videz se z njim veselé,
 a sile je treba, ker noče obraz.
 Paštirju, ki čedo pa dobro pozna,
 795 prikrito ne more ostati oko,
 ki na zunaj prijazno se njemu sladká,
 a prijateljstvo to je vodeno.
 Takrat, ko odhajal si z vojsko od tu
 800 vsled Hélene, — skrivati nočem —
 sem mislil, da jako neumno ravnaš,
 da glávo nespameten vodi krmar,
 ker vžigal možém
 za smrt si požum prostovoljni.
- 805 A zdaj, ko izvršil si delo srečno,
 sem vdan iz srcá ti, pozabljen je srd.
 Spoznal boš pa sčasom, ko skusil boš sam,
 kedo državljanov je slábo, kdo prav
 ti čuval in vároval mesto.

Agamemnon.

Sedeč na vozu.

- 810 Najprvo Argos in bogove zemlje te
 pozdravljam po pravici, ker pomogli so,
 da maščeval sem se nad mestom Priama
 in vrnil spet domov. Saj nič bogovom mar
 ni bilo za prepír, oddali vsi svoj glas,
 815 ki nosi smrt možem, v krvavi tam so vrč,
 da pade Ilion. K posodi drugi šel
 z rokó samó je up, a prazno vse dobil.
 Še zdaj kadi se tam, kjer mesto je bilo.
 Vihar gorja živi, a z njim umira vred
 820 pepel, ki masten dim bogastva dvíga v zrak.
 Za to bogovom hvala večno naj doni,
 ker z mrežo gósto srd neznosni naš obdal
 je mesto to nesrečno. Žena pa je vzrok,
 da zrušila do tal ga je argejska zver,
 825 mladostno čili konj,⁸³ zaščiten ljudstva roj,
 ki v skoku je naválil nanj krog polnoči.

⁸³ »Argejska zver«, to so Grki skriti v lesenem konju, ki so ga vzeli Trojanci v mesto kot dar za bogove.

- Zagnal se je čez stolpe samogoltni lev
in srkal kri kraljevo, dokler sit ni bil. —
Ta prvi moj pozdrav bogovom naj velja.
830 Kar ti poprej si rekel, dobro pomnim še
in isto tudi pravim, strinjam se s teboj.
Saj redki so možje, ki v krvi jim je to,
da brez zavisti v sreči bližnjega časté.
Če namreč strup zavisti usede se v srcé,
835 bo nosil dvojno težo revež ták bolan:
nad lastnim sam trpljenjem tarnal bridko bo
in tožil še, če vidi srečo bližnjega.
Kar tukaj govorim, iz skušnje dobro vem.
V prijateljstva zrcalu videl jasno sem,
840 da sence le je slika, kdor se vdan je zdel.
Odisevs knez samo, ki plul je tja nerad,
je nosil z mano jarem vdanó in zvestó.
To pravim, a ne vem, je mrtev li al živ.
O drugih pa zadevah mesta in bogov,
845 to vse se naj v posvetu skupnem obravna
pri zboru naroda. In kar povsem je prav,
to glejmo, da ostalo vedno dobro bo.
Kjer treba je morda roké zdravnikove,
poskusiti se mora z ognjem in rezjó,
850 — s previdnostjo seve — da bol odstrani se.
V palačo pojdem zdaj k ognjišču hišnemu,
bogove naj pozdravim, molim vdano k njim,
ki proč so me poslali in privedli spet.
Spremljala me je sreča, naj me še naprej!

Klitajmestra.

Pride iz palače in stopi k vozu tako, da stoji med Agamemnonom in zborom. Služkinje s preprogami v rokah ostanejo pri izhodu. Klitajmestra se obrne k zboru.

- 855 Poslušajte, možje, Argejcev slavni zbor!
Ne bo me sram pred vami, da povem vam to,
kako soproga ljubim. Kajti sčasom strah
človeku zgine ves. Iz lastne skušnje čem
povedati vam to, življenje kák težkó
860 je bilo zame, kar je bil pred Trojo ta.
Najprvo to, da žena sama brez možá
domá sedi, je muka neizrecna že,
ko sliši govorice, vedno nož v srcé.
Glej, komaj pride prvi, gre že drug za njim
865 in vedno večje zlo ti hiši govoré.
Če toliko že ran bi moj soprog prejel,
kot govor jih prinesel meni je domov,
preluknjan bolj kot mreža bil bi on sedaj.
Če tolikrat bi mrtev bil, kot šel je glas,
870 telesa tri imel bi kakor Gérion²⁴
in često tu v življenju — kaj pa tam, ne vem —
trikratna bi odeja zémlje krila ga,
ko v vsaki bi obliki énkrate mrtev bil.
Vsled take govorice, vedno nož v srcé,
875 visela krog vratú mi često že je vrv,
katero drugi vzeli s silo so mi proč.

²⁴ Gerion. Ko je odsekal Persevs Medusi glavo, je skočil iz njene krvi Pegasus in Hrisaor, ki je rodil troglavega Geriona in Ehidno.

Zdaj se obrne k Agamemnonu.

- Glej, to je torej vzrok, da sina tukaj ni,
ljubezni najine poročstva milega,
Oresta. Prav to ni, ne čudi se pa nič.
880 Redi ga namreč Strófiós iz Fókide,
prijatelj zvesti naš, ki dvojno mi bridkost
je stavil pred oči: da v Troji je zalé
nevarnost smrtna, ljudski pa doma upor
zavrže lahko svét. To v krvi je ljudem,
885 če padeš, da ti brco eno še dajó.
A ni izgovor to zvijačen mórda kak.
Solzé, ki so v potokih tekle mi tedaj,
usáhnilé so čisto, kapljice več ni.
Kdaj spat hodila sem! Oči me že bolé,
890 ker jókala sem záte, kje je luči soj,
a vedno vsé zaman. In večkrat sredi sanj
je zbudil me takoj mušice lahen šum,
če v sobi je vršela, ko sem več nadlog
krog tebe videla, kot spancu čas je bil.
895 Prestano zdaj je vse, brez boli je srce.
Komú te naj primerjam? Doma si čuvaj,
rešilna ladji vrv, visok močán stebèr,
ki nosi hiši strop, edin očetu sin,
dežela, ki zazré nenadno jo brodnik,
900 najlepši dan očem, ko vihre mine moč
in žejnemu na poti svež studenca vir.
Sladkó je, če ubéžal vsemu kdo je zlu.
Pozdravov takih, glej, je vreden torej on.
Zavisti ne poznam, trpljenja namreč prej
905 prenesla sem dovolj. Sedaj pa, dragi moj,
kar stopi mi z vozá, na zémľjo pa nogé
ne deni svoje, knez, ki Trojo strla je. —
Kaj tu stojíte, dékle? Nisem rekla vam,
da s prti pregrnite tla po poti brž?
910 Le hitro naredíte most škrlatasti,
da pelje ga pravica v dom, kot upal ni.
Vse drugó po pravici z božjo pomočjo
stori že moja skrb, ki nikdar ne zaspi.

(Dalje.)

Služkinje razprostirajo pregrinjala.

SKOZI ĐERDAP V NEGOTIN. (Dalje.)

IVAN DOLENEC.

9. Slovenski vojaki v Negotinu.

Če bi Prešeren danes živel, bi bržkone ne bil zapel svoje »Soldaške«: »Najlepši stan soldaški stan,« ampak bi se bil bolj približal Horacijevim besedam: »Bella matribus detestata«. Kajti niti v svetovni vojni niti po njej ni bilo pri nas dosti vojakov, ki bi se bili strinjali s Prešernom. O tem so pričala tudi pisma, ki so jih dobivali

poslanci iz raznih garnizij. Tudi negotinska ni bila izvzeta. Ni tu mesto, da bi o vsem govorili podrobneje. Pritožbe vojakov so bile itak dovolj znane iz pripovedovanja vojakov na dopustu. Opetovano so razni poslanci glede postopanja z vojaštvom posredovali pri vojnem ministru, ki jim je šel zelo na roko in se odkritosrčno trudil, da ustvari take razmere, da bodo potihnile

pritožbe čez vojsko, na katero so Srbi upravičeno tako ponosni.

Prav žal nama je bilo, da je bil ves dan tako natrpan z natančno določenimi poti, da sva mogla s poslancem Brodarjem porabiti samo tričetrti ure za obisk v vojašnici. Prišla sva baš h kosilu. Vojaki so stali v vrsti ter čakali na svoj delež. Prišel je častnik Hrvat ter pokusil jed. Videli smo, da se glede hrane želje vojakov upoštevajo. Slovenski vojaki so namreč v nekaterih garnizijah izrazili željo, da bi imeli svojo lastno kuhinjo. Vojaško poveljstvo v Negotinu je odredilo glasovanje: za dosedanjo srbsko kuhinjo in proti njej. Pa je ogromna večina glasovala za kuhinjo po srbskem običaju, dasi so v garniziji skoro samo Slovenci in Hrvatje. Tudi preskrbo živil ima v rokah slovenski častnik.

Vojaki so navzočemu poslancu povedali svoje želje. Videlo se je, da so se razmere že mnogo izboljšale. Nekateri častniki se zelo trudijo, da se vojakom ugodi, kjer je mogoče. Pod vodstvom slovenskega častnika so uprizorili vojaki celo nekaj slovenskih iger, kjer so na splošno veliko veselje seveda morali fantje igrati tudi ženske vloge: podobno kakor v grškem gledališču ali pa pri predstavah škofijske gimnazije v št. Vidu.

Med vojaki je dosti precej izobraženih fantov, ki so bili doma navajeni brati knjige in časopise. Tega pri vojakih zelo pogrešajo. Dobivajo sicer nekaj časopisov — a kaj je to med tolikimi! Posebno dobrodošle bi bile vojakom poljubno pisane knjige leposlovne in znanstvene vsebine.

Ko smo se isti dan zvečer ukrcali na ladjo ter odpotovali nazaj proti Belgradu, smo se še dolgo razgovarjali v manjši družbi skupaj s Srbi o načinu, kako bi se dal vojakom kolikor mogoče olajšati njihov stan. Kdor pozna večino naših kmetskih fantov, ki pridejo k vojakom, ve, da ene stvari pri njih gotovo nikdar ne manjka: volje, da se pokoravajo poveljem in da se kar najprej nauče vsega, kar potrebujejo v službi. Kako bi se dal doseči smoter izvrstno disciplinirane in izvežbane armade

na način, da bi vojak imel tudi kot človek od svojega službovanja kar največ koristi?

Problem je na videz jako preprost: dajte nam dobrih častnikov, ki bodo vzgojili dobre podčastnike — in ponavljali se bodo dokazi resničnega prijateljstva med vojakom in častnikom, kakor ga je lahko marsikdo opazoval baš ob otvoritvi razstave. Na tribuni za povabljenе goste je stal narodni poslanec Dimitrije Čičević, med svetovno vojno stotnik. Opazi ga njegov vojak, sedaj kmet, in ga vojaško pozdravi. Njegov bivši stotnik pa stopi k njemu, ga pristrčno objame in poljubi.

V naši družbi sta bila še dva druga bivša častnika: major Panić, ki je s svojo četo l. 1912. vkorakal v prvo vas na sovražnem ozemlju in ki je razjahal s konja ter nanj posadil oslabelega vojaka, ki ni bil iz njegovega oddelka, sam pa korakal peš in nosil še tri puške bolnih vojakov, in prof. Radovan Agatonović, ki je pripovedoval iz bolgarske vojne slučaj, da je 18 vojakov prostovoljno poginilo, samo da bi odnesli sredi ognjene plohe iz strojnih pušk svojega ranjenega poveljnika.

Seveda, če bi bilo dosti takih ljudi na svetu, bi bržkone vojne sploh ne bilo treba...

Navzoči častniki so pa soglašali v tem, da je vojaška služba že po naravi taka, da ne bo nikdar posebno priljubljena. Človek bi bil rad doma in prost — in v teh važnih ozirih vojaku ni mogoče ustreči. Vrhu tega je dobra disciplina neobhodno potrebna, ker je pač treba vojaka vzgojiti v mnogih slučajih za slepo pokorščino. Poslanec Agatonović je bil še pred l. 1912. gimnazijski ravnatelj v Skoplju in Solunu. Za bodočo balkansko vojno je bilo treba izvežbati za častnike tudi Srbe domačine iz Macedonije. Dobiti jih ni bilo težko, ker je bil vsak Srb prepričan, da je vprašanje izbruha velike vojne s Turčijo na smrt in življenje samo vprašanje časa. Trije dovršeni sedmošolci so odhajali na vojaško službo v Srbijo, da služijo najprej leto dni v aktivni vojski in nato prestopijo v vojno akademijo. »Jaz sem jim rekel pred odho-

dom: 'Še je čas, da se premislite. Kajti ako bo kdo od Vas ušel od vojakov in prišel nazaj, ga jaz ne maram več niti videti in ga tudi nazaj na zavod ne sprejemem. Kdor izmed Vas morebiti misli, da ga bo v Srbiji kdo kot brata iz Turčije božal in posebej upošteval, ta naj rajši ostane kar doma. Dobivali boste klofute.' — 'Gospod ravnatelj, ali so Vas tudi klofutali?' — 'Seveda, sem se moral zlagati. 'Svojim kaplarom boste morali noge umivati.' — 'Gospod ravnatelj, ali ste tudi Vi umivali svojemu kaplaru noge?' — 'Kajpada, in čistili boste stranišča.' — 'Gospod ravnatelj, ali ste Vi tudi čistili stranišča?' — 'Kakor vsakdo drug.' — 'Potem bomo vse to storili tudi mi.' — Pripravljeni na vse te težave so odšli k vojakom, kjer so bili seveda prijetno iznenadeni. Iz njih so postali dobri vojaki in odlični častniki.«

10. Na razstavi. — Trumbičev govor.

Ob desetih je počil strel iz topiča in naznanjal, da se otvarja razstava. Množica ljudi je vrvela po travniku, na katerem so bili razstavljeni najmodernejši poljedelski stroji iz Nemčije. Kupila jih je bila zveza krajskih zadrug ter jih razstavila, da jih spoznajo člani posameznih zadrug in jih nabavijo za svoja sela. Dolga vrsta goved simodolske, muricodolske in montafonske pasme je stala v dolgih vrstah in pričakovala nagrade, katerih je bilo 20 v skupnem znesku 10.000 dinarjev. Spočiti konji so rezgetali in čakali, da jih povedejo mimo komisije, ki bo delila premije. Po sodbi kmetjskih strokovnjakov živinoreja v Krajini ni posebno razvita; isto tako ne konjereja. Ti kraji so bili po vojni silo opustošeni in sedanja živina je znesena tako rekoč od vseh strani. Tudi živinoreja ni glavni dohodek Negotincev ampak vino. Negotinsko vino slovi, kakor rečeno, kot najboljše v Srbiji. Bezenšek pravi v knjigi »Bolgarija in Srbija« (Mohorjeva družba 1897.), da se izvozi v dobrih letih okoli 10.000 hl negotinskega vina v druge kraje, zlasti na Francosko.

Na posebni tribuni je bil prostor za povabljenе goste. Z njega je govoril množici negotinski poslanec Djoka Popović, za njim pa poljedelski minister Pucelj. Kot tretji je nastopil bivši minister zunanjih zadev dr. Ante Trumbić, ki je bil, kakor je gotovo večini bralcev znano, med svetovno vojno v tujini in je pripravljaj ujedinenje Srbov, Hrvatov in Slovencev v skupni državi. Bil je to, kolikor jaz vem, prvi slučaj, da je govoril Hrvat na vzhodni meji srbskega ozemlja, in to ob času, ko je bilo razmerje med Srbi in Hrvati (Radičevo gibanje) zelo napeto. Tudi dr. Trumbića je del srbskega časopisja strastno in po mojem najtrdnejšem prepričanju zelo krivično napadal. Toda kmetje so baš želeli, da govori kdo izmed Slovencev in Hrvatov, da jih spoznajo.

Kratek je bil dr. Trumbičev govor — gotovo ni trajal več nego 10 minut — toda izzval je navdušenje, da je postal Trumbić med udeleženci na razstavi takoj preko vsega pisanja časopisja priljubljena oseba. Prav to je razlog, da preprosti govor tukaj omenim, ker je tvoril dokaz, da je kljub Ciceronovemu pretiravanju vendar precej resnice v njegovih besedah: »Ars oratoria regina artium.«

Visoka postava, osiveli lasje, dobrohoten očetovski pogled, ki priča o človeku, ki je bil pripravljen, izgubiti svojo domovino za to, da jo je dobil. Ko je odšel leta 1914. iz Avstrije in stopil v zvezo s Srbi in entento, je vedel, da pride nazaj samo v jugoslovanski Spljīt — ali pa ne pride nikdar več. »Setzet ihr nicht das Leben ein, nie wird euch das Leben gewonnen sein!« (Schiller, Wallensteins Lager.)

»Bratje in sestre! Že po prvih besedah, ki jih tu govorim, vidite, da me popolnoma razumete, da govorim isti jezik kakor vi in da je narod, ki mu pripadam, vaš brat. Toda jaz nisem iz Srbije; štiri dni potujem od tukaj proti zapadu, preden prišpem na svoj dom v Spljīt. In po vsem tem ozemlju prebiva isti narod; če jaz pridem v Negotin, se počutim tu prav tako doma, kakor se boste počutili vi, če pridete k

nam v Spljīt. (Medklici: »Poznamo Spljīt! Naši fantje služijo tam pri vojakih.«) No, in kaj vam povedo vaši fantje? Ali vam povedo, da so tam sprejeti kot bratje? (Medklic: »Da. Dober narod je v Spljitu.«) Vi imate pa tukaj medseboj svoje brate od zapada. Združila nas je kri, ki so jo lili za naše ujedinjenje tudi sinovi iz Negotina, ki so s tem dovršili delo, katero je započel med vami ob času Karagiorgja največji junak srbskega plemena, vaš slavni hajduk Veljko, ki mu kliče vsak Jugoslovan: Slava! (Klici: »Slava mu!«)

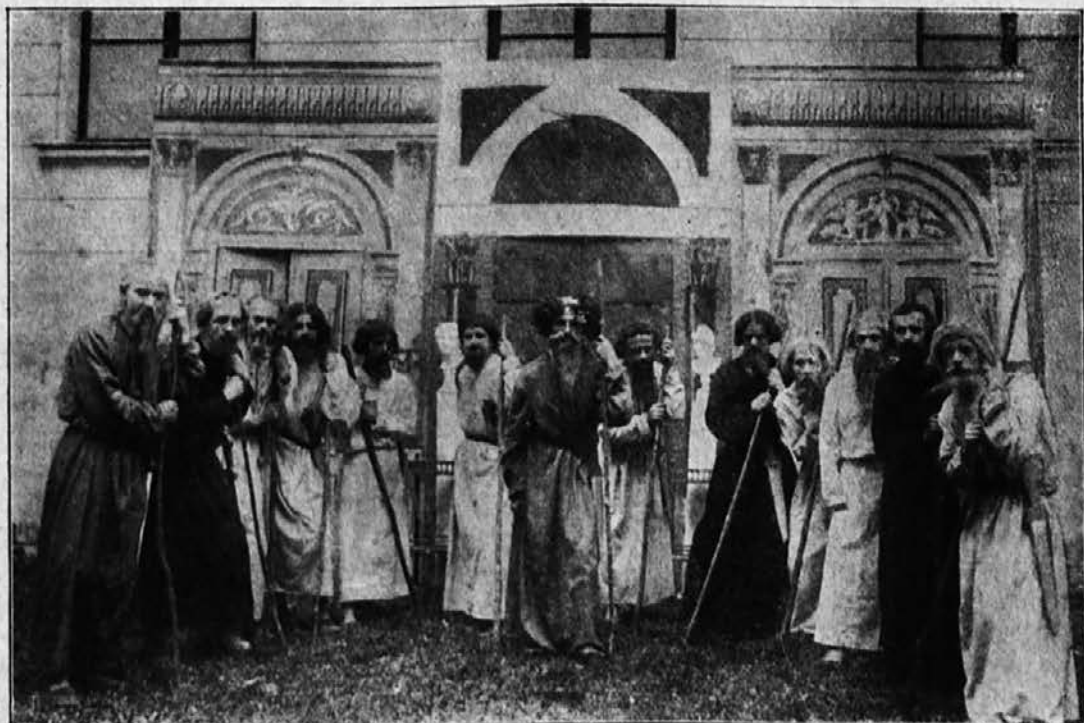
Naš dom je sedaj prost; na svoji zemlji smo svoji gospodarji. Boj proti zunanemu sovražniku je v glavnem končan. Pričenja se doba dela za ureditev in olepšanje našega doma, dobra dela na gospodarskem in kulturnem polju. Vi ste s svojo razstavo pokazali, kako hočete biti tudi na tem polju vredni nasledniki svojih prednikov in

svojih borcev iz svetovne vojne. Naj vas podpira tudi pri tem delu Bog in sreča junška!«

Še preprosteje in pristrčneje je govoril Trumbić, nego morem po spominu ponoviti, in ljudstvo je takorekoč viselo s pogledi na njegovih ustnicah. In uspeh? Takole mi je rekel domačin iz Negotina: »Ko je Trumbić ob koncu generalne debate glasoval proti temu, da bi se načrt ustavnega odbora sprejel za podlago pri specialni razpravi, smo začeli Srbi nad Trumbićevim patriotizmom dvomiti. Kajti mi smo tako navajeni, da smatramo vsakega za nasprotnika našega ujedinjenja, kdor glasuje kdaj proti ustavi. Toda danes se je porodila v meni vera v Trumbića na novo. Človek, ki tako govori, mora biti iskren prijatelj našega ujedinjenja.«

Tako hitro se menja javno mnenje.

(Konec.)

Če strast človeka prime, vir sramotnih del, začetek vsega zla, postane tudi smel. (Agam. 222—223.)

STARA TELEGRAFIJA.

DR. FR. TRDAN.

Kakor vsaka moderna iznajdba tako ima tudi brzojav sorodne prednike v davnini. Delo, ki ga dandanes proizvaja hitrost električne iskre, so vršile v zgodnji prošlosti raznovrstne optične in akustične naprave. Zato ločijo v razvoju stare telegrafije navadno tri glavne dobe: nepričakovane ali dolgo zaželeno novice so brzo poročali ponoči z ognjem, podnevi pa z dimom, v vojski so se posluževali dogovorjenih znamenj; v tretji dobi pa nahajamo poleg prvih dveh pripomočkov tudi že nalašč za to pripravljene stroje.

Ko govorimo o starem času, mislimo v prvi vrsti na Grke in Rimljane. Tudi pričujoča razprava, posneta po enakoimenskem spisu¹, se nanaša predvsem na brzojavni izum grško-rimskega napora in znoja.

Da je bil optični brzojav pri Grkih zelo razvit, priča nešteto tozadevnih grških izrazov. Vendar menijo, da Grki sami niso prvi izumili te umetnosti, ampak so jo prevzeli od Egipčanov ali Feničanov. Po sporočilu Herodota so feničanski trgovci z ognjem na obali naznanjali svoj prihod in tako privabljali odjemalce.

Grki so se posluževali ognjenega brzojava že za trojanske vojske. Dramatik Ajshilos oménja v »Agamemnonu« brzojavno črto, ki je vezala obal Male Azije in Agamemnonovo rodno mesto Mikene. Označenih je osem vmesnih postaj: Ida pri Troji, Hermejsko predgorje na Lemnu, gora Atos na Kalkidiki, opazovališče Makistos na Evboji, grmada na Mesapiju v Bojotiji v bližini Evripa, vrh Kitajrona na meji Atike, Bojotije in Megare, Ajgiplanktos v Megari ter gora Arahneon vzhodno od Arga, odkoder je mogel opazovati brzojavna znamenja čuvaj, ki je noč in dan bdel na strehi kraljeve palače v Mikenah. S to napravo je Agamemnon lahko brzojavno obvestil ženo Klitajmestro o padcu Troje.

¹ Prof. Fischl, Antike Telegraphie, Natur und Kultur, I. 1911.

V sedanji svetovni vojski je bil velikega pomena telefon. Posamezni vojaški uradi in oddelki so bili v neprestani zvezi med seboj in vrhovnim poveljstvom. Podobne važnosti je bil pred Trojo oženj, kar je razvidno posebno iz dogodka o lesenem konju. Ko je počivala trojanska prestolnica v nočnem snu, je Sinon odprl vrata lesenega konja, izpustil v njem zaprte junake in hkratu z gorečo plamenico obvestil grško brodovje, ki je prežalo za Tenedom.¹

Nastopna stoletja so ognjeno telegrafijo izboljšala in izpopolnila. Ugodno priliko so nudili zlasti grško-perzijski boji.

Darij I. je organiziral državo v strogo centralističnem smislu. Zaradi hitrejšje in točnejše uprave so prepregli celo kraljestvo z dobro urejenimi cestami in pošto, ki je bila za zgled poznejšim stoletjem. Pošto, ki je služila izprva le prevažanju državnih poročil, so kmalu preuredili z novimi napravami. Da pospešijo izmenjavo nujnih uradnih poročil, so se jeli posluževati ognjenih signalov in človeškega glasu. Na važnih vzpetih točkah so stale močne grmade in klicarji. Z ognjem je stražar opozoril sosednega tovariša na prihod poročila, ki ga je nato s krepko donečim glasom obrazložil. Koliko je pri takem postopanju trpela glasovita uradna tajnost, si mladi čitatelj lahko sam predstavlja. Nekaj podobnega poročja Cezar, ko govori o pokolju rimskih meščanov v mestu Genabum (Orléans). Da je dospela novica v ozemlje Avernov, ki je bilo oddaljeno 160.000 korakov (222 km), je potrebovala 14 do 15 ur.¹ Še bolj zanimivo pa je dejstvo, da je v deželi Inka našel podobne prikazni Pizarro, ko je l. 1531. dospel v Peru.

¹ Vergil, Aen. II., 256. Apollod. Ep. 5, 19: Σίνων αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ Ἀχιλλέως τάρου πυρρὸν ἔπτεν.

¹ Caesar, Bellum Gallicum VII, 3: Nam ubi quae maior atque illustrior incidit res, clamore per agros regionesque significant; hunc alii deinceps excipiunt et proximis tradunt, ut tum accidit.

Omenjeno »brzobjavno napravo« so Peržani v vojskah z Grki raztegnili na evropska tla. Dobro došel jim je bil niz otokov v Egejskem morju. Ko je Mardonij l. 479. iznova začel vojsko, je nameraval zavzeti Atene in Kserksa »brzobjavno« obvestiti o tem pomembnem dogodku. Tako piše Herodot: On (namreč Mardonij) je nameraval kralju v Sarde z ognjenimi signali na otokih sporočiti, da je zavzel Atene.²

Goreči kresovi so zagrenili stare dni Miltiadiu. Ta sloveči vojskovodja je opustil obleganje Para, ker je zmotno smatral gozdni požar na bližnjem otoku za ognjen signal, ki naznanja s prihodom perzijskega brodovja pomoč oblegancem.³

Iz navedenih dejstev moremo z večjo ali manjšo gotovostjo sklepati na izpopolnitev dosedanjih brzoobčevalnih naprav. Velik korak naprej vidimo v tem, da so »brzobjavljali« tudi slučaje, ki jih doslej ni bilo mogoče niti slutiti.

V bližini znanega rtiča Artemizija so Peržani ugrabili Grkom tri ladje. Grki, katerih glavno brodovje je bilo zasidrano pri Artemiziju, so izvedeli izgubo iz ognjenih znamenj, ki so jih prejeli s sosednjega otoka Skiata.⁴

Na kak način se je to novo obveščanje vršilo, nam Herodot ne pove. Toda iz vojnih spisov poznejših bizantinskih pisateljev, ki so se naslanjali na stara grška poročila, izvemo, da je napovedovala sovražnika in njega število dogovorjena lega plamena. Za peloponeške vojske so te »brzobjavne signale« iznova v toliko izboljšali, da so iz določenih zunanjih znakov lahko sklepali, ali se nanaša obvestilo na sovražnika ali na lastno vojsko, ali pa na zavez-

niško pomoč. V »brzobjavnem občevanju« so to naznačali z izrazi: *γρονκτοί πολέμοι και κίλιοι*.

Naj navedem na tem mestu zaradi lažjega umevanja nekatera taka znamenja. Kvišku dvignjene in mirno stoječe goreče plamenice so bile znamenje upa in radosti; mnogokrat so v kritičnem trenutku poživile pogum in srčnost bojevnikov, ker so naznanjale bližanje zaveznikov ali prihod nadomestnih čet. Nasprotno pa je napovedovalo šviganje plamenic od leve proti desni nepričakovan nastop sovražnih oddelkov.

Razumljivo je samo po sebi, da tako »brzobjavljanje« ni bilo vselej najbolj zanesljivo; večkrat se je dogodilo, da so ga obojestransko zlorabljali ali v prevaro ali celo v izdajalske namene. Grki so rabili za tako dvoumno postopanje glagol *παράγρονκτωέσθαι*. Ko se je Filip III. bojeval z Rimljani, je bil poražen samo zato, ker so Rimljani dobili na svojo stran njegovega »brzobjavnega čuvaja« na gori Oreos v Evboji. Ker je podkupljeni Plator prepozno sporočil prihod rimskega brodovja, ni mogel Filip več ukreniti potrebnih protiodredb.

Da odstranijo razne nedostatke in povečajo sigurnost poročanja, so začeli misliti na konstrukcijo posebnih brzobjavnih aparatov. Kot izumitelj velja Ajneas Taktikus, sodobnik Ksenofontov. Dasi je bila njegova iznajdba jako preprosta, temelji vendar v bistvu vse poznejše prizadevanje za izboljšanje antičnega brzobjava na tej prvotni zasnovi.

V čem je bil ta novi izum? »Brzobjavne čuvajnice« so opremili z velikimi in popolnoma enakimi lončenimi posodami, ki so bile napolnjene z vodo in razdeljene v posamezna polja. Vanje so postavili lesene palice, zasajene v deščice iz plute, ki so plavale nad vodo. Vsaka izmed palic je pomenjala gotove izraze kot: v deželo prihaja sovražna konjenica, bliža se težka pehota, v vidiku so sovražne ladje, na potu je provijant in podobno. S plamenico opozorjen

² Herodot, hist. IX, 3: *ἅμα δὲ πυρροῖσι διὰ νῆσων ἐδόκει βασιλεῖ δηλώσειν ἔσθαι ἐν Σάρδεσι ὅτι ἔχει Ἀθήνας*.

³ Cornelius Nepos, Miltiades, c. 7: *... cuius flamma ut ab oppidanis et oppugnatoribus est visa, utrisque venit in opinionem signum a classariis regis datum.*

⁴ Herodot, hist. VII, 183: *ταῦτα οἱ Ἕλληνας οὐ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ στρατοπεδεύομενοι πυνθάνονται παρὰ Παρσῶν ἐκ Σκιάθου.*

čuvaj je odprl enako odprtino lonca kakor njegov sosed in se prepričal o pravilnosti na padanju palice. Ko je voda odtekla, se je palica ustavila na dnu, čuvaj je razvozljal »brzojavno obvestilo« in ga na podoben način poslal dalje. Ta nova metoda »brzojavljenja« je jamčila večjo tajnost, ker so bili znaki na palicah znani le brzojavnim čuvajem *πυρσοειπται* imenovanim. Kako so cenili to iznajdbo, govori dejstvo, da so, kljub raznim pomanjkljivostim, uporabljali v bizantinski vojski podobne aparate še v 9. stol. po Kr.

Nov stadij v razvoju antične telegrafije zaznamujeta dva sicer neznana moža Kleoksenos in Demoklitos. V njuni iznajdbi je zrl Polibij, ki se o Taktikovem instrumentu manj povoljno izraža, višek antičnega brzojava. Napredek je namreč v tem, da je bilo mogoče s pomočjo črk sestaviti in dalje brzojaviti vsakovrstne celotne stavke. Značilno je hkratu tudi dejstvo, da so se že ob zgodnji zibelki modernega brzojava, takrat seveda v prvi vrsti zaradi štedenja s časom, posluževali brzojavnega sloga.

Imenovani grški zgodovinar ta novi brzojav tako-le opisuje: Grško abecedo so razdelili v 5 vrst; vsaka izmed njih je štela 5 črk, samo zadnja 4. Na »brzojavnih postajah« zo postavili po 5 tabel in nanje napisali v navadnem alfabetičnem redu navedene vrste po sledečem obrazcu:

I. α	II. ζ	III. λ	IV. π	V. φ
β	η	μ	ρ	χ
γ	θ	ν	σ	ψ
δ	ι	ξ	τ	ω
ε	κ	ο	υ	

»Brzojavni čuvaj« je z eno, dvema ali več smolnicami opozoril svojega bližnjega to-

variša na prvo, drugo... tabelo in nato z novim ponovnim dviganjem plamenice na črko te ali one tabele. Konec besede ali celega stavka je naznačil s poševnim zamahom plamenice. Zaradi večje varnosti je imel čuvaj še dioptr, neke vrste daljnogled, ki mu je omogočal z večjo gotovostjo razločevati tabele in na njih napisane črke ter se hkratu prepričati, ali je njegov sosed poslana znamenja pravilno tolmačil.

Rimljani so bili učenci Grkov, zato so tudi v brzojavni umetnosti prevzeli in po svoje prikrojili večino grških izumov. V dobi cesarjev je bil na glasu »brzojavni aparat«, ki je bil sicer podoben, toda po mnenju strokovnjakov še bolj praktičen kakor ravnokar opisani grški. Sekstus Julius Africanus, sirski škof iz začetka 3. stol., govori o njem v svojem enciklopedičnem delu *κείστοι*. Ko poda pregleden opis starih brzojavnih naprav, nadaljuje: Rimljani izberejo za uporabo ognjenih znamenj pripravne prostore, jih omeje in razdele v tri dele. Vsak izmed teh treh prostorov obsega določeno število črk v alfabetičnem redu, namreč: levi prostor od α do θ, srednji od ι do π, desni pa od ρ do ω. Ako hoče telegrafist signalizirati α, dvigne plamenico enkrat na levi, za β dvakrat, za γ tiktat itd. Podobno postopa pri črkah v srednjem in desnem odseku.

Ta način brzojavljanja se je najbolj obnesel, bil je najzanesljivejši in najhitrejši. Ko govorimo o hitrosti, ne smemo seveda misliti na hitrost modernega Morsejevega električnega stroja. Tako je n. pr. za brzojavko — 100 Krečanov je dezertiralo — porabil stari *πυρσοειπτης* okrog 21 minut.

Na ladjah, pa tudi pri obleganju trdnjav so se posluževali zastav, posebno škrlatasto rdečih.

HOMERJEVA ILIADA.

PROF. FR. OMERZA.

(Dalje.)

Spev XIII.

239. To mu govoril je bog in šel med bojno vrvenje.
V šator lepo narejen je odhitel Idómenevs hrabri,
krasen nataknil oklep in sulici ostri izbral si
ter se napotil in šel podoben bleščečemu blisku,
ki ga zavihtel je Zevs in s svetlega vrgel Olimpa;
znamenje kaže ljudem in jasno odsevajo žarki:
svetil tako se je bron krog prsi junaku med tekom.
Zvesti mu prišel strežaj je Meriones zdajci naproti
malo od šatora proč, da kopje poišče si iz bronu.
K njemu obrnil se zdaj je Idómenevs močni in rekel:
»Čuj me, Meriones moj brzonogi, najdražji med vsemil!
Kaj je, da pustil si boj in prišel domov si iz bitke?
Ranjen si morda li kje in ost te sulice muči?
Ali te kdo je poslal, da mene nazaj bi poklical?
Ležal v šatoru ne bom, ker srcu se hoče le boja.«
254. Molov razumni pa sin mu Meriones ták je odvrnil:
»Modri Krečanov vodnik, o Idómenevs z močnim oklepom!
Sulico grem si iskat, če imaš še katero v šatoru;
ki sem poprej jo imel, se mi namreč zlomila je v boju,
ko sem pogodil na ščit predrznost Deifoba kneza.«
259. Njemu odvrnil nato je Idomenevs vodja Krečanov:
»Ako si kopja želiš, ga najdeš pač, kolikor hočeš;
notri v šatoru sloni ob steni, ki sveti se v blesku,
toda trojansko samó, ki vzamem ga, kogar ubijem;
v boju se namreč nikdár ne ogibljem sovraga, kot menim.
Kopja je torej dovolj in ščitov z žebli okovanih,
šlemov, oklepov dovolj, ki krasno blešče se v sijaju.«
266. Molov razumni pa sin mu Meriones ták je odvrnil:
»Mnogo orožja i jaz pri ladji trojanskega hranim,
hranim v šatoru dovolj, a kaj, ko je daleč od tukaj.
Kajti pozabli nikdár jaz tudi še nisem na hrabrost,
v prve postavim se vedno vrsté, ko pride do boja,
ki je junakom ponos, in bojni vihar se zaneti.
Drugi morda ne vedó še Ahajci z oklepi iz bronu,
kák se s sovragi borim, a tebi je, mislim, to znano.«
274. Njemu odvrnil nato je Idomenevs vodja Krečanov:
»Kakšen junak si, to vem, je to li poudarjati treba?
Ko bi najboljši se vsi zdaj zbrali pri ladjah v zasedo,
kjer se najbolje spozna, kdo mož je pogumen in hraber —
jasno pokaže se tam, kdo srčen je, kdo bojazljivec;
kajti kedor je boječ, ta venomer barvo spreminja,
tudi ne da mu srce, da mirno sedeti bi mogel,
semkaj počene zdaj tja, na nogi obe se useda,
v prsih pa hkratu srce mu tolče močno brez prestanka,
grozno si slika že smrt in zobje mu klopočejo v ustih;
kdor je pa hraber junak, ta barve ne bo izpreminjal,
tresel ne bo se preveč, ko skrrije kedaj se v zasedo,
ampak le to si želi, da v boj bi se spustil pogubni —
grajati tvojih pač rok in sile ne mogel bi nihče.
Kajti četudi bi meč te v boju zadel al puščica,
v tilnik nikdár al hrbèt pač ránilo ne bi te kopje,

prsi junaške samó al trebuh zadeti bi moglo,
 ko bi si želel naprej, da strašno poljubiš sovraga.
 Toda ne stojva več tu in nikar tako ne kramljajva,
 kot bi otroka bilà, da kdo se preveč ne vznevolji.
 V šator odidi tedaj in sulico vzemi si močno.»

295. Hrabri Meriones knez, ki meri se z Arejem urnim,
 kopje je bronasto koj prinesel nató iz šatora,
 strašno po boju drhteč odšel je za Idomenéjem.
 Kakor če Ares kedaj pogubni med bitko prihaja,
 hkratu pa spremlja ga Strah, sin ljubi pogumni in močni;
 vsakdo se strese pred njim, četudi je vztrajen borilec;
 k Efirom gresta na boj iz Tracije v polnem orožju,
 ali pa pelje ju pot do Flegijcev srčnih junakov;
 a ne uslišita vseh, le enim naklonita slavo:
 ták je Meriones bil in Idómenevs, ljudstev vodnika,
 ko sta odhajala v boj z orožjem bleščéčega bronà.
 Prvi med njima povzel je Meriones hrabri besedo:
 »Kam nameravaš sedaj, sin Devkaliónov predragi?
 Pojdeš na desno li stran al sredi med vojsko številno,
 kreneš na levo mordà? Prav tukaj najbrže, bojim se,
 trda Ahaicem bo šla kodroglavim v tem vrvežu bojnem.«
311. Njemu odvrnil nato je Idómenevs vodja Krečanov:
 »Sredi je drugih dovolj, da branijo ladije naše,
 močna Ajanta oba in Tevkros, ki sploh med Ahaici
 najbolj rabiti zna lok, izvrsten pa tudi v spopadu;
 ti so nam porok za tó, da sit še vojske do grla
 Hektor bo Priamov sin, četudi junak je res velik.
 Strastno si boja želi, a vèndar težkó bo za njega,
 zmagati njihov naval in zdrobiti roké nepristopne,
 v ladje pa vreči požar, če Zevs nam mogočni ne pošlje
 baklje goreče z nebes sovražno med ladije urne.
 A pred človekom nikdàr ne zbeži Telamonovič Ajas,
 ako je mož umrljiv in hrani se z žitom Demetre,
 ako se prime ga bron in ga kamenje rani debelo.
 Še Ahileju celo, ki vrste junakov razdvaja,
 kos bi bil v boju samó, ker v teku enak mu ni nihče.
 Torej na levo vojské se drži, da brž ko mogoče
 vidiva, drugim midvã al nama kdo slavo nakloni.«
328. Hrabri Meriones knez, ki meri se z Arejem urnim,
 šel je med vojsko naprej, da dosegla sta kraj zaželeni.
330. Ko so Trojanci sedaj zagledali sličnega ognju
 Idomeneja in z njim še oprodo z orožjem umetnim,
 druge po vrsti bodreč so vrgli se hkratu na njega.
 Skup so zdrevile vrsté, da za ladje bori'o se votle.
 Kot če vihar prihrumi in dviga med pišem vrtince
 takega dne, ko po cestah prahu je silno veliko;
 vetri zadevajo vkup in prah se kopiči v oblakih:
 ták so zagnali se v boj, po tem le stremila so srca,
 kdo bo sovraga zadel in z ostrim uničil ga kopjem.
 Dvignil se sulic je val, ki v zrak so molele s konico,
 strastno želeče le to, da trume bi ljudstev morile.
 Blesk je zapiral oči, ko žareli so bronasti šlemi,
 ščite obdajal je svit in bron je odseval oklepov,
 ko so korakali v boj. Pač drzno bi ta bil pogumen,
 ki bi to gledal vesel, da ne bi ga žalost prevzela.

345. Toda nasproten je duh, ki navdajal je Kronova sina,
hrabrim junaškim možem pripravljala boli sta strašne,
Hektor je Zevsu bil ljub, ki naklanjal je zmago Trojancem,
da Ahileju bi čast brzonogemu zopet pridobil,
hotel pa ni, da Ahajcev bi voj pred Trojo poginil,
Tetidi čast bi samó in hrabremu sinu rad vrnil.
Zemljo tresoči vladar pa bodril je Argejce, Posejdon,
ki je prip!aval skrivaj iz mórja. Z bolestjo je gledal,
kák jih Trojanci moré, in silno zameril je Zevsu.
Istega res sta rodu in eden obema je oče,
Zevs se pa prej je rodil in večja modrost je njegova.
Javno se torej je bal, da pomagal bi svojim Posejdon,
vedno skrivaj jih bodril in med vojsko je hodil kot človek.
Vojsko pogubno tedaj, ki vsak jo enako občuti,
vodita, v rókah pa bič nad glavami žvižga menjaje
trden in nerazlomljiv, ki mnogim je ude razvezal.
361. Dasi napol je že siv bil Idómenevs vodja Danajcev,
v boj se zagnal je srdit in s strahom napolni! Trojance.
Pal je Otríonevs koj, ki v mestu tedaj je prebival,
pa je pred kratkim prišel, ko slišal je vest, iz Kabesa.
Priama kneza hčera najlepšo je snubil, Kasandro,
brez ženitninskih daril, a obljubil je delo veliko,
češ da bo s silo odgnal od Troje sinove Ahajcev.
Priamos stari nato mu obljubil je hčer in prikimal,
ta se pa hlabro boril, ker videl je knežje plačilo.
Zdaj pa Idómenevs nanj pomeril je s kopjem bleščočim,
vrgel in res ga zadel, ko je stopal visokih korakov.
Nič ga ni branil oklep, zadrlo se sredi je v trebuh.
Zvrne bobneč se na tla, kó zavriska junak in mu pravi:
»Res te pred vsemi ljudmi pohvalim, Otríonevs hrabri,
ako izpolnil boš vse, kar Priamu Dardana sinu
sveto obljubil si prej, ko on ti obetal je hčerko.
To obljubili i mi in zvesto bi tudi držali:
sina Atreja hčera najlepšo bi tebi izbrali,
z Arga privedli jo sèm ter tebi jo dali za ženo,
ako nam Trojo podreš, to dobro obljudeno mesto.
Pojdi, se bova že tam pri ladjah plujočih po morju
zménila radi žené, za balo ne bodem skoparil.«
383. Zdaj je prijel za nogó in med bojnim ga vlekel vrvenjem
hrabri Idómenevs knez, kar Asios prišel ga branit
peš je pred konji gredoč, ki tik za njegovim jih hrbtom
vedno je držal voznik, on gledal pa Idomeneja,
da bi kako ga zadel. A ta ga prehitel je s kopjem,
v grlo zadel pod bradó in skozi zagnal mu je kopje.
Zvrne na tla se takó, kot hrast se prevrne al topol
ali kot smreka tenká, ki v górah s sekiro jo ostro
umno poseka tesar, da bruno za ladjo pripravi:
zleknjen tako on leži pred konji in vozom prekrasnim,
škriplje z zobmi, a prsti tičé mu v prahu krvavem.
Zdaj še razumni voznik postal je popolnoma zmešan;
ni mu prišlo na um, da konje nazaj bi obrnil
ter bi sovragu ušel. In Antilohos vztrajni bojevnik
dobro pomeril je nanj in v sredo zabodel mu kopje.
Nič ga ni branil oklep, zadrlo se sredi je v trebuh,
on se pa zvrnil z voza je prelepega dela grgraje.
Konje Antilohos vzal velesrčnega Nestorja sinko
in od Trojancev jih gnal je k Ahajcem možem z golenjaki.

402. Zdaj se približal zelo je Deifobos Idomeneju,
sulico vrgel svetlo, ker Asios padel je dragi.
Ker je pa gledal pred se, se umaknil je kopju iz bron
hrabri Idómenevs knez pod ščit, ki povsod je razmeren.
Bil je zakrožen lepó, sestavljen iz kože volovske,
z bronom blestečim obit in s prečkama dvema opremljen.
Stisnil pod njega se ves in sulica čez je zletela;
votlo je ščit zadonel, ko zadelo ga malo je kopje.
Vendar pa kopja zaman ni vrgel iz roke debele,
Hípasa sina zadel je Hipsénorja, ljudstev pastirja,
v jetra pod mreno uprav in kolena mu koj je razklenil.
Radosten zdaj je glasno zavriskal Deifobos hrabri:
»Padel je Asios res, a smrt sem osvetil njegovo;
mislim, da šel bo vesel do vratarja mogočnega Hada,
dasi je bridka to pot, ko dal sem mu s tem spremljevalca.«

417. Toda ta rádostni klic je bolešno presunil Argejce,
zlasti navdala pa bol je Antiloha umnega borca;
dasi boli ga srcé, se je brugal za svojega druga,
predenj postavil se koj in s ščitom zakril ga je varno.
Dvignila dva sta nato ga tovariša draga na rame,
božji Alastor junak in Ehijev sinko Mekistevs,
Stokal je revež težkó, ko k ladjam sta nesla ga votlim.

424. Hrabri Idómenevs knez ni nehal, na to je le gledal,
kák od Trojancev kogá v noč temno bi smrti zagrnil,
dasi se zvrnil bi sam, ko brani Ahajce pogina.
Sina je videl tedaj Ajsiéta, ki Zevs ga ohranja.
To je Alkátoos knez, ki zet je bil slaven Anhisa,
hčer najstarejšo imel za ženo je, Hipodamejo.
Ljubil jo oče nad vse in častna ljubila je mati,
ko je živela domá, ker bila je cvet med dekleti,
roža med vsemi krasná, razumna, umetna mladenka.
Torej najboljši jo mož zasnuvil je v Troji široki.
Tega je zmagal tedaj po Idomeneju Posejdon,
ko mu zmešal oči in ude postavne je zvezal;
zbežal ni namreč nazaj in ni umakniti se mogel,
ampak podoben stebrù al drevesu z visokimi vrhi,
kar nepremično je stal, ko zadril mu v prsi je kopje
hrabri Idómenevs knez in bronast oklep mu prebodel,
ki mu je ščitil sicèr in branil teló pred poginom;
votlo je zdaj zadonel, ko predrlo ga ostro je kopje.
Zvrne bobneč se na tla, a bron mu obtičal je v srcu,
ki drgetalo je v njem, da se tresel je konec kopjišča,
kmalu dobil je pa mir, ko ustavil ga Ares je močni.
Radosten zdaj je glasno zavriskal Idómenevs hrabri:
»Smo li vrnil dovolj vam, Deifobos, ko ste ubili
enega vi, a mi tri? Saj ti si tako se ponašal,
revež nespametni til Postavi se sam mi nasproti,
da se prepričal boš sam, da Zevsov potomec je tukaj.
Minos je prvi bil sin, ki branil je Kreto in čuval,
Minos pa zopet rodil je brezgrajnega Devkaliona,
ta je pa mene rodil, da vladam nad mnogimi ljudstvi
sredi krečanskih mejá; zdaj sèm so prinesle me ladje
tebi na žalost in zlo in očetu in drugim Trojancem.«

(Dalje.)

KAKO NASTANE ŠIVANKA.

FR. PENGOV.

»Kako neznosno nemirno je vendar danes pri nas!« je zastokal siderit (železna ruda, ki ji pravi kemičar železov karbonat) granitu, trdemu kamenitemu varuhu, ki ga je obdajal. »Že dalje časa prodira to trkanje in kladvarjenje v našo tisočletno tišino in nam moti zlati mir. Na mirno spanje sploh ni več misliti, toda danes postaja šum popolnoma neznosen.«

»Nekaj se pripravljaj,« zakliče skalina, »zgodilo se bo nekaj velikanskega. Od zunaj mi rujejo v telo luknjo.«

Ropot je postal tako velik, da nisi ločil več lastnega glasu in granit kakor tudi jeklenec (siderit) sta opazila, da je imelo priti nekaj izrednega. Jeklena cev, kake 3 m dolga, na koncu priostrena in ovenčana z večjim številom črnih braziljanskih demantov (karbonados) se je zaletavala po tristokrat na minuto proti skali in je izvrtala polagoma se vrteč globoko luknjo. Že je bila z dvema tretjinama dolžine v kamenenem drobovju in njena dragocena krona je s silovitimi sunki zadevala tudi železno rudo ter prodirala centimeter za centimetrom naprej. Zastonj se je upiral siderit. Pred trdim jeklenim dletom ni bilo mogoče vzdržati. Nenadoma nastopi popolna tišina kakor pred nevihto. Bunkajoči sveder je umolknil in šel iz luknje na delopust.

»Sovražnik odhaja!« je veselo vzkliknila železna ruda.

»Nikar se prehitro ne veselite!« je opozoril drog in se popolnoma umaknil. Cel potok ledenomrzle vode je izplaknil vso moko in prah, ki jo je bil napravil sveder, iz kamenja in rude. In kakor zalije zobozdravnik lepo in lično luknjo, ki jo je bil navrtal v zobu s plombo, tako so pritiskali tudi tukaj od zunaj v globoko izvotlino sivordečkasto ilovnato maso in jo krepko pritiskali v rano, ki jo je bil usekal sveder v rudo in skalovje.

»Kako se imenuješ in kaj hočeš tu?« vpraša v skrbeh siderit, ko se je pritiskala snov nanj mehko in tesno.

»Dinamit mi je ime,« odgovori tujec obotavljaje; »hočem pa, nameravam, no, jaz bi rad...«

V tem trenutku začuti ruda neznanško klofuto, vse ji je šumelo po ušesih, ves svet na skali je bil samo grom in blišek. Šele čez več minut se je razkadil gost dim, in kjer sta prej tvorila kamen in ruda kos zemeljske skorje, je zijala sedaj velika vrzel. Ruda pa je ležala zdrobljena na večje klade in manjše drobce razstresene po predoru. Le slabo je opazila ob brleči luči, kako so se stezale po nji človeške roke, kako se je začelo pretresanje, vožnja in dviganje po globokem rovu navzgor, dokler je niso zadeli žarki blestečega solnca.

»Že davno je, kar sem videla zadnjikrat luč ognjenega solnca,« je mrmrala ruda. »Kako dolgo je že pač od takrat, ko sem prišla kot žareča ognjena reka iz osrčja zemlje! Morda 100.000, morda milijon let? Katera pratika mi to pove!«

»Zopet prideš k ognju, zopet se raztališ in dobiš noge kot kača,« je škripajoče šepetal glas izmed okvirja železniškega voza. »Zdaj se peljemo k plavžu, k onemu velikemu vrelcu, iz katerega izvira vse kovinsko železo naše zemlje.« — Voz je obstal in njegova bočna stena se je vdala. Z velikim ropotom so padali kosi v dvigalo. Začela se je vesela vožnja v višavo do žekna (odprtina v plavževo peč).

»Ko pridete doli, boste železo kakor jaz,« je dajalo pogum torilo vlačilnice in streslo rudo v široko odprtino.

»Vročje je tukaj,« je menila ruda, in od vseh strani so jo oblili vroči plini.

»Pride še mnogo topleje,« so rekli plini in se oblizavali vedno poželjiveje in ognjeviteje ob koscih rude. »Le počakajte, da pridete doli, odkoder prihajamo mi, žekenski plini — naš poglavar je ogljenčev okis in se podpisuje s CO—. Tam je več nego afrikanska vročina, jasno belo žarenje, tam bo ples, da bo veselje.«

Globlje se je pogrezala ruda, še bolj žareči so postajali plini in našemu jeklencu je prihajalo čudno mehko okoli srca.

»Tukaj mi ni več obstanka, kar ločiti se moram od vas,« se je izjavila ogljenčeva kislina CO_2 , ki je bila že od pamti veka v družbi našega siderita FeCO_3 ; iztrgala se je njegovemu krčevitemu objemu in odjadrala z drugimi plini kvišku proti modremu nebu. Iz naše rude je postal železov oksid Fe_2O_3 , ki mu pravijo na kmetih tudi rusi železovec. Grki pa so ga krstili za hematit.

»Ali greš z nami ali ostaneš rajši pri železu in se pogrezneš prav na dno plavža?« vpraša žareči ogljenčev monoksid, ko sreča kislec, ki je bil ostal še v železnem okisu. In glejte, tudi ta se izneveri železu. S silo se mu iztrga iz naročja tako, da je preostala le še nekaka goba čistega železa. Ubogo železo je bilo brez vsake opore sredi vročega pekla. Lezlo je skupaj kot starček pri devetdesetih letih, jelo kopneti in pretakati bridke, ognjene solze. Vedno hitreje se je topilo v svoji žalosti, vedno globlje ga je požiralo Hadovo žrelo. In ker ni vedelo drugje, je iskalo železo v zapuščenosti tolažbe pri premožu in oglju, od katerih je sprejelo nekoliko balzama v obliki C, ki ga je spremenil v litozo ali grodelj. Tako je prišlo končno na plavževo dno, v veliko kadunjo, v kateri ga je že pričakovala beložareča kopel mnogih kvintalov tekočega železa.¹

»Danes se mi zdi prav tako kot takrat, ko smo izleteli iz solnca in postali zemlja,« je stokalo železo, a že ga je odnašal silen vrtinec Bog ve kam. Začrneli možje zuna; so bili iztisnili zamašek ognjišča pri plavžu in v sijajnem pramenu je skočilo železo v orjaško hruškasto kadunjo. Tu je bilo določenih 10 minut za oddih.

»Hvala bodi večnemu Stvarniku!« se razvesele železne molekule. »Vendar je prišla enkrat srečna urica, da se lahko zberemo in kaj resnega premišljujemo.«

¹ Leta 1912, so naploveli surovega železa nad 76.000.000 ton, to je 22 krat več nego vseh drugih kovin skupaj. Vrednost tega železa je bila 1½krat večja od vrednosti vseh drugih kovin na zemlji.

»O, tako hitro pa ne gre ta stvar!« se norčuje s posmehom ognjetrda šamotna podloga v hruški. »Najprej se morate »pobesemeriti«. Tam gori v plavžu ste začele na popolnoma nedopusten način nedovoljeno znanje z ogljencem. Tega vas hočemo tukaj zopet odvaditi, kakor nas je naučil l. 1855 slavni Bessemer, za njim pa dala še boljše navodilo Thomas in Gilchrist l. 1879.«

V tem trenutku prilomasti sikajoč in pihajoč vroč zračen tok od spodaj skozi hruškovo dno. Prerival in premetaval je tekoče železo na vse vetrove, da je pljusalo in se penilo kot mleko, kadar hoče prekipeti. Tedaj železne molekule niso mogle več držati ogljenca, ki jim ga je zavsako ceno hotel iztrgati judežev oksigenij (kislec). Po večini so ga morale pustiti iz svoje prijateljske zveze; in dočim je izgoreval ogljenec v novo bratstvo s kislecem z modrikastim plamenom ter bežal kakor v sramu iz Bessemerjeve hruške, je ostalo železo v nji kot dobro je k l o. Niti pol ure ni trajalo vse to in že je postal zračni tok šibkejši, hruška sa je nagnila in vlila tekoče jeklo v obširne peščene kalupe.

»Vendar bo enkrat mir,« je zastokalo jeklo.

»Morebiti pozneje, a zdaj še ne, zdaj pridete na valjce in postanete žica,« je govoril pesek, v katerem je jelo krepneti (se strjati) jeklo. »Vame so vlili že lepo število jeklenih palic, ki so vse romale na valjarje.«

»Torej še vedno ni miru!« je ječala svetlordeča jeklena klada, a že so jo grabile krepke klešče, jo treščile na cesto vrtečih se valjcev in mogočna sila jih je tirala nevzdržno naprej. Zdaj sta jo pograbila dva posebno močna valjarja za glavo in jo potegnili skozi med seboj.

»Raztegni se, raztegni, prijateljček!« sta ji prigovarjala hreščé. In ko je bila končno klada skozi, je bila že dvakrat daljša nego poprej in za polovico tanjša. A zopet so jo pograbile klešče in potisnile v naslednji par valjcev.

»Raztegni se dalje, raztegni se še bolj!« sta se posmehovala. In ko ju je zapustilo jeklo, je postala iz debele klade za prst debela palica.

»Še davno ni dovolj!« je rekel tretji par in valjal naprej in četrti par ni ravnal prav nič bolje. Žica pa je imela le še debelino igle pletilke.

»Krhko je postalo (jeklo), to ravnanje mu je popolnoma zakrknilo srce,« je rekel mojster, ki je navijal žico na vretenca in vrgel okrogli povezek v retorto (okroglo posodo). Privil je nanjo pokrov in kmalu je zavladovala v retorti žareča rdečica. Le polagoma je ponehaval vročina in ko je bila žica čez 24 ur spet mrzla, tedaj je bila tudi zlomljena njena kljubovalnost, le njeno vnanje lice je trpelo škodo pri tem. Vsled plasti oksida je postala podobna zamorcu. —

»V kislino z njo!« je rekel mojster in treščil žico v veliko kad.

»Železni okis je moja najljubša jed,« je zasikala kislina in ga polizala prav do zadnje sragice. Medlosvetla je šla žica v vodno kopelj in se tukaj pošteno omila in opršila, dokler je ni zapustila zadnja sled kislina.

»Lepa si zdaj že, a za moj namen še davno ne dovolj!« je menil mojster,¹ »postati moraš svetlejša, pa tudi tanjša.«

Na glavo žičnatega kolobarja so napili konico ter jo vtaknili skozi skrbno polirano luknjo v jekleni ploči. Na drugi strani so zgrabile žico zopet klešče in, hočeš-nočeš, žica je morala z neodoljivo silo po celi svoji dolžini skozi luknjo žicovlečnice, čeprav je vsled tesnobe komaj dihal. A stezati se je morala in daljšati. Po prvi luknji je prišla druga še ožja in za njo tretja in ko je zapustila to, je bila tanka kot šivanke. V najlepši polituri je blestelo njeno vitko telo, žica za šivanke je bila izdelana.

»Lepa žica!« je mrmral tovarnar šivank, ko je pregledoval žičnati ovoj.² »Zato

¹ V Kropi in Kamni gorici si ogled o počitnicah izdelovanje žebeljev-žičnikov na zadrugi podlagi.

² Največje tovarne za šivanke so na Angleškem v mestu Redditch, ki pa s francoskimi in ameri-

ni čudno, da tako krasno prepevaš v spremstvu pianistinje; sprejemaš pa tudi bolj možato vlogo jeklene žice pri dvigalih, na ladijah, visečih mostovih. Toda za nas si nekoliko pretrda. Živa duša bi ne mogla zavrtati ušesa v to žico in šivanke brez ušes pač nimajo visokega kurza. V žarečo peč ž njo, potem pa v luženje (lužilo, bajco)!«

Žica ni črhnila besedice in je stokajoč dovolila, da so jo mrcvarili, kolikor se jim je zljubilo. Zopet jo je zapustila ona trdota in krhkost in tudi žicovlečnica je ravnala zdaj mileje z njo. Nič več ji ni raztezala udov, ampak ji le mehko krtačila kožušček, tako da je zginilo s površja vse, kar ni bilo gladkega, in da je preostala enakomerna, blesteča žica. Bila je tako imenitna, da se je svet celo zanimal izvedeti prav natančno, koliko meri čez pas. Zato so izmislili učenj inženirji posebno merilo, t. zv. »praznino«, ki določa debelost žice v številkah od 4 do 100. Vsako število pomeni debelost v desetinkah milimetra. Št. 70 n. pr. znači 70×0.1 to je 7 mm; št. 5 = 0.5 mm.

»Iz tega utegnejo postati poštene igle,« pravi tvorničar in potisne žico z enim koncem v poseben stroj. Ta ni ravnal posebno nežno z njo. Rezal in rovašil (zarežaval žlebke) in koval je, vse obenem, da je bilo veselje gledati. Na eni strani je potovala žica v stroj, na drugi pa so prihajali iz njega kosi, ki so bili še enkrat daljši od navadne igle. V sredini so imeli tu kosi počezno zarezo, na obeh straneh zareze pa sta bili popolni ušesni luknji.

»Koliko lažje bi bilo življenje, če bi bili mi nekoliko trši,« so stokali kosci žice, ki so padali iz stroja. »Ne mogel bi vsakdo postopati z nami kot neko živinče z mehomi!«

»Precej se vam izpolni želja,« tolaži mojster in potisne žičnato košaro s kosci spet v peč.

škimi danes nas ne zanimajo radi previsoke valute. Bolj dostopne so nam po ceni nemške in avstrijske šivanke. Glavna tozadevna mesta Nemčije so Aachen in Iserlohn, kjer izdelava ena sama tvornica po 350 milijonov šivank na leto.

»Ali ne bo še konec tega večnega zardevanja?« so ječali kosci in postali polagoma žareči kot najlepše zrele češnje.

»Nikar vendar ne godrnjajte brez prestanda nad svojo usodo! Pomislite le, kakšno veljavo vam prinesejo pred ljudmi te majhne sedanje neprijetnosti. Če bi bili ostali navadni grodelj, kakšna zaničevana revšeta bi bili. Pred vojsko so plačevali za cel kilogram takega blaga po 3—6 vinarjev, kot lito jeklo vam je cena poskočila na 60 vin., v obliki jeklenih klín so vas radi plačevali po 5—10 K, a dobrotnik, ki vam je dal podobo najdrobnejših vzmeti za ure, vas je dvignil v bajne višave žlahtnih kovin; kajti kg takih je veljal med brati K 170.000! Vas sicer ne čaka taka dragocena čast, vendar boste pa lahko zadovoljne s ceno, kakor bo tudi vaš gospodar. Brez muke ni moke; zato pa dovolite, da vas še nekoliko potopim!«

Tako je govoril mojster in prekucnil vso košaro v oljnato kopelj. Sikajoč in prasketaje so se pogreznili kosci na dno. Postali so trdi, trdi skoro kot steklo. Toda kakšni so bili! Črni ko parklji in brez vsake lepote. Zopet je bilo treba romati v kislino in na to v Kneippovo kopaljšče.

»Zdaj pa v boben z otrobi!« je rekel mojster in velika bobnasta posoda je prijazno sprejela naše znance.

»Tu je mehko in udobno. Tukaj si bo vendar končno mogoče odpočiti,« so se radovali kosci, ko so ležali v mehkih otrobih. Toda veselje ni trajalo dolgo. Boben se je jel vrteti, nastal je divji ples med kosci in otrobi, ki so se med seboj drgnili in krtačili in brusili. Štirindvajset

ur je trpela ta divja gonja. Na to je obstal boben in vsebina je padla na sito. Močan zračni tok je odpihal otrobe in igle so se zbrale po situ. Lepo jih je bilo gledati, gladke in blesteče kot ogledalo. Tedaj se jame gibati in tresti tudi sito. Približajo se sortirajoče roke in odbirajo invalide, to je kosce, ki so postal na dolgem potovanju betezni in ukrivljeni ali se celo prelomili. Kar pa je bilo ravno zraslega, zdravega ljudstva, je romalo v brusilnico. —

»Šivanka mora biti lepo priostrena,« je rekel brusač in pritisnil en konec žice ob kamen, ki se je vrtel s tako neznansko hitrostjo, da je kar jemalo oči. V trenutku je bila napiljena lepa vitka konica.

»In dve šivanki morata imeti dve osti,« je pomežikoval dalje in pritisnil tudi drugi konec ob kamen.

»Dvojčka morata narazen!« je zagrozil nekdo drug. Kratek oster resk! in žica se je prelomila ob zarezi med ušesoma.

»A šivankino uho mora biti lepo gladko,« pravi tretji, jemlje iglo za iglo in približuje ušesni konec vrtoglavemu kamnu.

»Zdaj so gotove, lahko jih spravimo v zavoje,« je rekla deklica in jela šteti in sortirati. Po dvanajst in dvanajst jih je vlagala v mehke črne liste in zdaj so imele mir.

»Vendar je prišel tudi za nas mir po dolgem boju,« so si šepetale šivanke, ko so ležale prvo noč v prodajalnici nekega pozamentnika (pasarja, trakarja).

»Vaš mir utegne imeti kratke noge kakor laž,« pripomni lesni predal, v katerem so bile šivanke nastanjene. »Mogoče morate že jutri na delo v službi človekovi.«

Po »Das neue Universum«, 31. letnik.

NAŠA PESEM.

DR. I. PREGELJ.

Bog ohrani, Bog blagoslovi,
brate Slovence, sestre Slovenke,
v robstvu bedne, bedne v svobodi;
sveto je naše slovensko gorje.

naših Najvišjih sveti spomin!
Bog ohrani, Bog blagoslovi,
našo zemljo, naše nebo,
naših Velikih vedre zibelj,
naših Večjih tihe gomile,

Bog ohrani, Bog blagoslovi
naše sveto slovensko ime!

KRALJU MOJA PESEM.

ANTON VODNIK.

Iz srca mojega vre lepa pesem...
pravim: Kralju moja pesem!

Psalm XLIV.

Kakor s svetiljko si raztopil senco naše žalosti...
Tvoj smehlaj je ranil moje ustnice
kakor ustnice ženine,
ko mu nevesta zbegana dahne svoj sladki da...
Tvoj smehlaj je cvetje na mojih ustnicah!...

Bolj kakor po Tvojem vinu
je žežalo moje dlani po zvokih dragega kamenja
in po črnem valovju dekleških las,
dokler mi ni zazvenela na ustnicah
čša Tvojega imena!

V jutranji in večerni rosi
stojimo pred cvetočo ograjo Tvojega vrta...
Gospod,
Ti si pesem iz zvokov naših piščali,
Ti si nevesta,
kateri prepevamo svojo ljubavno pesem:

O, grenko je nevesti v nočeh pričakovanja...
Tvoji lasje so postali težki kakor kamen...
Tvoje roké so kakor utrujene ptice...

A Tvoja pesem je kakor ognjeno cvetje...
kakor dišave v laseh neveste,
ki brenka pred ženinom!

O, sladka je Tvoja svatbena pesem!...

Ah, in vedno slajša je Tvoja pesem...
Poje kakor pomlad,
ko se cvetlice in zvezde oživé...
in vetrovi in studenci po vsej zemlji!...

MATERINA LJUBEZEN.

† I. JERETINA.

Ko je odhajal
s fanti iz vasi
na okrašenih vozeh
skoz vipavsko dolino
v Karpate,
je mati točila solzé.

Ko nikoli poročila
o njem ni dobila,
je mati točila solzé.

In zdaj se je mati
begunka vrnila domov.
Ko je v gorici za hišo
kopala zemljo za trto novó
in našla
svetinjico z njegovim imenom
in bele kosti,
je mati stočila zadnje solzé.

D R O B I Ž

Prijatelju in tovarišu Jožetu Žibertu.

(Umrl na Suhi pri Predosljih na Veliki Šmaren 1921.)

Lepo jutro je bilo na dan Marijinega Vnebovzetja in solnčno in zvonovi so zvonili za praznik. V tem prazničnem zvonjenju sem hitel na Brezje mimo Tvoje vasi — izza smrečja je pogledaval rdeči stolp — in tudi od tam je zvonilo.

»O, Joža, da vidiš moje zdravje! Kot jutro praznično ... kot zvonjenje cerkva! — Pol Ti ga dam, Joža: pol rdečice z lic, pol ognja z oči, z mojih črnih oči... Joža, moj pozdrav! — — — «

Konj je tekal veseleje ... veseleje ... Mimo nas so drhtele poltiho romarske pesmi — (o, kakor opojne pesmi očiščenih, pomlajenih duš o Roži Mariji!) — mene pa je prevzelo čudo čudo in v žalostnih obrisih sem Te gledal: ... majhna soba, bele blazine in na njih Ti ... Iz oči Ti je gorelo kot gori le pesniku in preroku v najsvetejšem trenutku, ko gleda iz naših ravnin, pustih in čemernih, v deželo begotnih duš; in Tvoj obraz — suh in spačen v boleznih — je bil nedeljski, skoro že prazničen, obdan z gloriolo daljnih, daljnih zvonjenj — —

Tedaj si se dvignil: začutil si še svojo moč, tisto mlado moč, s katero si tako trdo stopal po dolgih, katakombastih koridorjih vélike hiše ... razprostrl si roke in napel mišice kot včasih, ko si vriskal v moči in bi se pestil z vsemi: z napetimi prsi bi se zagnal naprej in ga podrl ... kogarkoli; dvignil si se z belih blazin: »Na Brezje grem, mama ... Saj imam moč! ... Glejte roke! ... Na Brezje bi šel — — « ali plašno so zazrle Tvoje oči, že globoko v votlinah; ustrašil si se svojih koščenih rok, izsušenih; prestrašil morda svojega ubitega glasu in upadlih prsi, ki so bile nekdanj napete in izdihavale le moč — moč: — pa si omahnil v carstvo prazničnih sanj.

Trudne so bile moje misli in žalostne, da nisem opazil, kako se je zameglilo, da mi je kapalo iz meglá na obraz ... v srce ... v dušo ...

In ko sem se vračal domov, je od vas zvonilo, pa sem še vedno mislil, da zvonijo prazniku, da potrka Vnebovzetju —

»Mrliču zvonijo« — je vzdihnil nekdo poltiho na cesti.

In nisem mislil, da zvonijo Tebi, Joža, ki sem Te pozdravljal: »Joža, da si mi zdrav! ... Ali ne vidiš tistih Tvojih najmlajših, ki si jim vežbal moč? — Tisti bodo jokali in omahnile jim bodo roke v žalosti — Joža, radi njih bodi zdrav ... Ali ne misliš na nas, ki smo skupaj preživeli mladost v tisti véliki hiši, ko so Tvoji trdi koraki udarjali ob tlak in smo koj vedeli: Joža gre, naš Joža! — Ali ne misliš na nas? ... «

Nič nisi mislil na nas, Joža! Saj nisi mislil na mamo, ki je jokala ob Tebi; saj nisi mislil niti na očeta, ki je stal potrto ob postelji in Ti zrl v oči; saj nisi mislil niti na brate, ki sem

† Jože Žibert.

jim še zadnjič izročal pozdrave zate; saj nisi mislil niti na sestro, ki si jo tako ljubil ...

Joža, zakaj nisi mislil na nas? Zakaj nam nisi nič dal od svojih moči: le pokazal si nam pot, pa si odstopil in se zasmejal: Jaz grem ...

Joža, zakaj si šel? ... Ali si šel na Brezje? Res, lep dan si si zbral: dan Vnebovzetja.

Jaz pa sem se vračal z Brezij, pa Te nisem srečal, Joža ...

Debeljak Tine.

Vzor katoliškega dijaka. 13. avgusta 1621. leta, dva dni pred praznikom Marijinega Vnebovzetja, je ležal 22 letni mladenič na bolniški postelji. V roki križ, pravilo Družbe Jezusove in rožni venec. Ves je bil izmučen, ker vso noč ni zatisnil očesa. Slabost in utrujenost se mu je brala na obrazu, a žalosten in otožen ni bil. Ko ga je pred par dnevi brat-bolniški strežnik z velikim strahom in zelo obzirnimi besedami opozoril, da je bolezen nevarna, se je bolnik razveselil in samih hvaležnosti za to novico brata objel. »Hvala, tisočkrat hvala za to preveselo vest!« S smehljajem na obrazu, z imeni Jezus, Marija na ustnicah je zaspal v Gospodu sv. Ivan Berchmans.

13. marca 1599. l. je bil rojen v belgijskem mestecu Diestu. Njegovi revni a globokoverni starši so ga le s težavo poslali v šolo. Že v zgodnji mladosti je gojil srčno željo, da bi mogel postati duhovnik. Najprej je študiral v zavodu »Naše ljube Gospe«, kjer je bil vedno med prvimi. Pozneje ga je vzel za svojega služabnika kanonik Froidmont v Mecheln. Preostajalo mu je še toliko časa, da je svoje nauke nadaljeval. Tudi tukaj je bil zvest služabnik, vzor dijaka pa kreposten mladenič.

Ko je bil star 17 let, je vstopil v Družbo Jezusovo. Njegovi starši s tem niso bili zadovoljni, a vedel je, da je pri izbiri poklica treba Boga bolj poslušati kot ljudi. Kot novinec jezuitskega reda je še bolj skrbel za prospeh svojih čednosti. Prvih mest ni ljubil, kot skromen redovnik je bil zadovoljen z vsem. Do svojih tovarišev je bil obziren, v občevanju z njimi vesel in ljubezniv. Vsako besedo je skrbno pretehtal, da bi le koga ne razžalil.

Bil je bolj šibke postave, a imel je tem močnejšo voljo. Bil je po naravi jako nadarjen in prav dober dialektik. Njegovi tovariši so se zelo veselili, kadar so izvedeli, da bo nastopil pri javnih disputacijah Ivan Berchmans.

Ne kot dijak ne kot novinec D. J. ni veliko bolehal. Poleti 1621. leta pa je nenadoma obolel. Spočetka na njegovo bolezen niso obračali posebne pozornosti, pa bolezen se je slabšala in slabšala in 13. avgusta zjutraj se je preselil mladi Ivan k svoji materi.

Lansko leto je torej minilo 300 let, odkar je umrl naš Ivan, mlad po letih, a zrel po življenju.

V njegovem življenju ni nič izrednega, nič posebnega, nikake odbijajoče strogosti. Prav zvesto je izpolnjeval stanovske dolžnosti, srčno ljubil Boga in Marijo — bil je zvest član Marijine kongregacije — pa ne le v besedah ampak v dejanju in to ga je posvetilo.

Nekaj posebno prikupljivega je pri njem tista odkrita živahnost, veselost, katero tako

ljubimo pri mladih ljudeh. Mlad fant mora biti vesel, in če je mlad svetnik, mora biti dvakrat vesel. Čemernost, otožnost ni znamenje svetosti. In silno napačno si predstavljajo svetnike oni, ki mislijo pri tem samo na bič in spokorno obleko. Svetnik, ki bi bil vedno žalosten, bi bil res žalosten svetnik. Vsaj nekaj pravega čistega veselja tudi pri najstrožjem ascetu ne smemo pogrešati.

Ivan je bil že po naravi prav vselega značaja. »Kadar je odmor,« pripoveduje o njem njegov učitelj, »se igra Ivan prav veselo in živahno, a nikdar razuzdano. Nikdar se ne spre s tovariši, dasi je živahne in ognjene narave, vedno ljubezniv.«

V zavodu »Naše ljube Gospe« je rad nastopil na domačem gledališkem odru. Izvrstno je rešil vsako nalogo, a vedno je ostal enako skromen in ponižen.

Sam do sebe je bil strog, do drugih pa ljubezniv in prijazen. Če se je počutil dobro ali slabo, naj je bilo vreme lepo ali grdo, če so mu bili tovariši po godu ali ne, vedno je bil enak, poln ljubeznivosti in ponižnosti, vesel, prijeten za družbo. Njegovi sonovinci so ga zato nazivali brata Hilarija.

Bil je tako vselega in ljubeznivega obnašanja, da so nanj takoj vsi postali pozorni. »Kdo je oni veseli, ljubeznivi novinec, vselej pripravljen izkazati uslugo, tako skromen, tako prijazen, rekel bi, angel v človeški podobi?« tako so pogosto izpraševali novodošli, če so tudi samo enkrat videli svetnika.

V jezuitskem zavodu je imel neprijatelja, ki je bil ravno zato nanj jezen, ker je tako lepo napredoval in ga je vse ljubilo. Ivan se je delal, kakor da ničesar ni opazil. Njegov neprijatelj je iskal prilike, da bi se znošil nad njim. Ko sta bila nekoč sama, si je ohladil nad njim svojo jezo. Kaj vse se je takrat zgodilo, ne vemo, ker Ivan sam tega ni nikdar povedal. Samo toliko vemo, da ga je oni zelo grdo zmerjal in celo roko dvignil nanj, kot je pozneje sam priznal. Od tega časa je Ivan kar obsipaval svojega neprijatelja z ljubeznijo in prijaznostjo, molil je zanj in občeval z njim prijazno, kar je mogel. Taki ljubeznivosti se tudi njegov tovariš ni mogel več ustavljati. Spoznal je krivico, ki mu jo je bil storil, prosil ga odpuščanja in od tedaj je bil njegov največji zagovornik in prijatelj.

Bil pa je tudi vesten in natančen, pa naj si bo že pri molitvi, študiju ali kjerkoli. »Age, quod agis« je bilo njegovo geslo. Vse, kar delaš, delaj natančno.

Po naravi zelo nadarjen je bil tudi silno priden in oboje skupaj mu je pripomoglo k tako lepim uspehom.

Že v osnovni šoli se je tako odlikoval, da je daleč nadkriljeval vse součence. Izvrstno si

je zapomnil, kar je kdaj slišal ali bral. »Janez ni kot drugi otroci,« je učitelj vedno poročal njegovim staršem, »včasih miren, včasih razdražen, včasih pazljiv, pa zopet razmišljen, ampak vedno zbran in krotak. Tudi mi ne prizadeva nikakih skrbi, a v učenju napreduje, da je veselje.«

Ko je živel v Mechelnu pri kanoniku Froidmontu kot strežnik, kako vestno je porabil vsak trenutek! Hodil je v šolo v škofijsko semenišče. Kakor hitro se je šola končala, je pohitel domov, da opravi svoje lišne posle, potem pa se je takoj čvrsto lotil učenja. Pozno v noč je večkrat sedel pri mizi in se učil; zgodaj zjutraj pa, ko so drugi še sladko spali, je spet delal pri pisalni mizi. Kadar je spremljal svojega gospodarja, je vzel s seboj knjigo. Ko so drugi spremljevalci v predsobi zbijali šale, je šel Ivan ali v cerkev ali pa se je v kakem kotu učil.

Po vstopu k jezuitom je v čednosti in znanosti tako napredoval, da so ga poslali njegovi predstojniki v rimski kolegij, da bi tam nadaljeval študije. Tudi tukaj mu je bila vsaka minuta dragocena. Vedno je nosil s seboj knjigo, da bi ne izgubil nič časa, če bi moral čakati bodisi pred vrati svojih učiteljev ali poglavarjev, s katerimi se je često posvetoval.

Učil se je vseh panog modroslovja in modernih jezikov, kar najbolje je mogel. Italijanščino je kmalu popolnoma obvladal. Upal je, da bo prišel pozneje v angleški in nemški kolegij, da bi se naučil tudi teh dveh jezikov.

Svojo sobico je navadno zapustil par minut prej, kot se je dalo znamenje z zvoncem. Stopil je v cerkev, da obiše Najsvetejše. Domača ponavljanja in znanstvene razprave je izvršil zelo pazljivo.

Ivan je delal, kar je mogel, a uspeh je prepuстил Bogu. Bog je njegovo delo, ki je bilo vse prepletено z molitvijo, bogato blagoslovil. Ob koncu triletnega tečaja je moral napraviti strog izpit iz vse modroslovne tvarine. Kot vsak dijak tako se je tudi Ivan bal izpita. Svoje molitve je podvojil in obljubil, da bo zmolil več rožnih vencev, če izpit srečno prestane. Odgovarjal je tako dobro, da so ga kar obsipali s hvalo.

Še par dni pred smrtjo je pri znanstveni disputaciji v grškem kolegiju zastopal vseučiliškega profesorja in vodil disputacijo. Ni se mogel prej pripraviti, ker so mu to sporočili šele v zadnjem hipu, tudi se ni več dobro počutil. Pa je vendar tako dobro in bistroumno dokazoval, da so ga vsi z največjim navdušenjem poslušali in ga pustili, da je govoril celo uro, dasi to ni bilo običajno.

Posnemanja vreden zgled tudi za dijaka 20. stoletja!

UGANKE IZ ŽIVALSTVA.

(Po Zell-u. — P. P.)

1. Zakaj se pes in maček sovražita?

Vsak otrok vé, da se pes in maček ne moreta. A kaj je vzrok temu, da se sovražita, tega tudi mi odrasli morebiti še nikdar nismo premišljevali. Pa kako bomo to izvedeli? Edino le, ako vemo, kako so živali, ki jih imamo udomačene pri hiši, živele v svojem divjem stanu. To nam bo nekak ključ, s katerim bomo razrešili kako posebnost, ki jo na živalih danes opazujemo. Kako je torej z mačko in s psom?

Naš maček izhaja od divjega mačka, ki se semintja še po naših gozdovih najde. Njegova prvotna domovina je bila brzkone severna Afrika. Pes pa je volku v sorodu. Ali je bilo torej med volkom in divjo mačko že njeega dni kako staro sovrašтво, ki se je podedovalo celo v udomačene rodove? To ni verjetno; kajti divja mačka biva na drevesih, volk pa hodi po tleh: do kakega medsebojnega boja je moralo priti le redkokdaj, gotovo pa ne v toliko, da bi si današnje sovražno stanje mogli razložiti iz tega.

Toda ozrimo se na daljno sorodstvo enega in drugega: morebiti bomo tukaj zapazili kaj, kar je dalo povod sovraštvu. Ali ima naša domača mačka kakega sorodnika med svojimi divjimi predniki, ki je psu ali njegovim prednikom kdaj kaj žalega storil? Na to pa že lahko odgovorimo: Da! Leopard in panter — oba mačjega plemena — sta zakleta sovražnika vsemu temu, kar je volčjega ali pasjega rodu. In leopard in panter — ti dve najbolj zviti divji mački — bivata na tleh in torej prideta vsak čas v dotiko z volkom in njegovim rodом. Kakor sta si volk in pes po zunanji postavi podobna, tako tudi panter in mačka. Domnevati smemo tudi, da hlap mačkine kože diši po panterju in da torej pes to starodavno sovrašтво voha vsled dedičnosti in da po tem vonju spoznava svojega dednega sovražnika. Rekli bomo torej: Domača mačka psu ni nič žalega storila, pač pa njeni divji sorodniki. In to starodavno sovrašтво se je podedovalo celo v udomačeni rod.

2. Čemu služijo brke mačku in nekaterim drugim živalim?

Čudno, da o stvareh, ki so nam vsak dan pred očmi, mnogokrat najmanj vemo, kaj pomenijo. Naša domača mačka nosi brke, pa ne samo on, ampak tudi ona. Čemu? Zaradi lepšega, bo rekel kdo, in bo pri tem mislil sam nase, kako je svoj čas težko čakal, da bi se mu kaj črnega pokazalo pod nosom. In

vendar je popolnoma napačno, ako kdo misli, da imajo živali brke zavoljo lepšega. Ker če bi šlo po pojmih, ki jih imamo ljudje, potem bi bilo razumljivo zakaj ima samec brke. A zakaj jih ima tudi samica?! Pa ne samo samica, ampak celo mladiči, in to takoj izprva!

Poskusi kdaj mački odrezati brke in videl boš, da se jo poloti neka plašnost in negotovost. In kako ne?! Izgubila je merilo, brez katerega ne more opravljati svojih mačjih poslov. Tako ji je, kot bi bilo mizarju, ako mu vzameš metre ali merilo. Merilo, s katerim poskuša maček, ali bo mogel skozi kako odprtino ali ne: to so njemu brke. Ako z brkami ne zadene ob robove, je to znamenje, da bo vse telo šlo skozi; ako trčijo brke, potem vé: Tukaj bi bilo zastoj poskušati. Za žival, ki mora preiskati vse kote in skrivališča, je življenske važnosti, da tako nezmotljivo merilo vedno s seboj nosi. Zato imajo poleg naše domače mačke tako merilo tudi: lev, tigar, leopard, kuna, dehor, podlasica... In poleg teh tudi vse živali, ki se morajo skrivati po luknjah, n. pr.: miš, podgana, veverica, polh, zajec, lisica...

Opica n. pr. nima brk, zato ker sama ni roparica in ker se ne skriva po duplih, ampak prebiva po drevesih. Ko je nekoč nekdo imel ukročeno opico, je ta nekoč noč kar nena doma izginila. Vse iskanje je bilo zastoj. Po štirih tednih so jo našli mrtvo v neki zidni razpoki. Hotela je skozi, a v razpoki je obvisela, da ni mogla ne naprej, ne nazaj. Mački ali podlasici bi se kaj takega nikoli ne primerilo. Imata pač brke za merilo. Pač pa se je nekoč dehorju (ki ima brke) primerilo tole: Ujel se je za past za zadnjo nožo. Po treh nogah je zbežal s tem, da je vlekel past za seboj. Alo, v razpoko v zidu, kamor se je tolikokrat bil rešil v nevarnosti! Toda ojoj! Razpoka je bila pač dosti velika za n, a premajhna za past. Tako je revež obvisel in poginil. Že mrtvega so dobile podgane in ga raztrgale. On, ki je sam bil sovražnik podgan, je naposled bil raztrgan od svojih sovražnic.

Ali bi ne bilo tudi za človeka koristno, ko bi nosil tako merilo vedno seboj? Pomislite na nočne tatove in roparje! Da, tudi človek ima tako merilo. Ne sicer v brkah, ker te so premajhne; pač pa je zanesljivo poroštvo, da bo prišel skozi odprtino, ako more glavo in eno roko vtakniti skozi. Kjer sta šla glava in ena roka, tam bo imelo prostora vse telo. In to tatovi prav dobro vedo in se po tem ravna.

Kaj misli Buda o Bogu, duši in nje blaženosti? O Budi si že slišal v šoli pri zgodovinski ali zemljepisni uri. Veš tudi, da obstoja vera, ki se po njem imenuje budizem. O budizmu

govoriti je zelo težko, ker so nam še malo znane budistične knjige zaradi našega neznanja jezika, v katerem je pisano Budovo sv. pismo.

Morda si slišal že, da stavijo nekateri Budo Kristusu ob stran, da najdejo celo veliko sorodnost med budizmom in krščanstvom. Toda temu ni tako. Buda ne priznava dveh svetov, kakor nas uči kat. cerkev. Buda pozna samo naravo (svetovje). V tej naravi so elementi, v njih so sile, ki gibljejo elemente, jih spajajo, združujejo ter tako tvorijo vedno nove oblike.

Tako kroženje gre v večnost, večno kolobarenje torej. Te sile so same v sebi zaključene. Nikogar ni, ki bi bil izven tega kroženja, ki bi vse to urejal. Buda torej ne priznava bitja, ki bi bivalo izven tega svetovja, ki bi imelo um in bi urejalo in vodilo to kroženje. Buda torej taji osebnega Boga, taji stvarjenje in Stvarnika.

Če Boga ne priznava, je jasno, da tudi v človeku ne vidi neumrljive duše, duha.

Človek istotako sestoji iz elementov. Tile elementi tvorijo človeka: telesnost, predstave, čutenje, zavest. Kadar gredo ti elementi narazen, bitje človek izgine. Duše ni. Zato tudi ni pravilno, če pripisujejo budizmu nauk o preseljevanju duš.

Ker ni Boga in ni duše, seve ne moremo govoriti o kakem blaženstvu po smrti, o kakem zveličanju duše, o kaki večni sreči.

Po smrti je nirvana — ni nič.

Beseda nirvana pomenja ugasnenje luči. Kadar pride veter, upihne luč, luči ni več. Kadar sile združijo elemente, ki iz njih obstoja človek, človeka ni več. Njegovo bivanje (esse, *είναι*) je preminulo. Poslušaj, kako odgovarja Buda Upasivi, ki ga vpraša za nekega moža, ki je umrl.

Upasiva: Ali se on še zaveda samega sebe? (Ali njegov jaz še biva, ali si po smrti telesa še more reči jaz?)

Buda: Kakor plamen, ki ga je veter upihnil, izgine in ne moremo več misliti, da biva, ravno tako izgine moder (človek) in ne moremo več misliti, da biva. Torej njega ni!

Upasiva dalje: Ali je samo izgubil (izpred naših oči) ali ga sploh ni? Ali more še kdaj kaj bolehati (trpeti)? Povej, o modrec!

Buda: Zanj, ki je sedaj izgubil, ni nobene oblike več.

Vse, kar je bilo, je za vekomaj preč.

To je Budov nazor. Kakor vidimo, je golo brezboštvo, je dinamizem. Saj ti je znana grška beseda *δύναμις*. Le pomisli, kaj pomenja, in si boš pravo predstavo ustvaril o budizmu. Hladen je budizem, nobenega veselja ti ne nudi, nič življenja, nič radosti.

Pa tudi človeku ne odgovarja na težka vprašanja: o grehu, o večnosti, o boli, ki vznemirjajo naše nemirno srce. Nič ni sorodstva med krščanstvom in budizmom. Na eni strani tako suhoparno pojmovanje življenja, na drugi taka radost in jasnost. Tu trpljenje, potem nič — tema. Zato je Buda rekel, da je boljše ne biti, kakor biti. Zveličanje je v tem, da se elementi razidejo. Kot deveti blagor bi pristavil h Kristusovim blagrom, ki jih je govoril na gori: Blagor tistim, ki imajo Jezusovo vero.
† I. Jeretina.

KOSCI RAZBITIH KRISTALOV.

1. Težko bi dobil tako klasičen zgled blaznosti in genialnosti, kot je »also sprach Zarathustra«.

2. Kadar dvomim o bodočnosti Rusije, mislim na Pultavo in Berezino; kadar jo obožujem, se mi sili v spomin Brest Litovsk.

3. Največji duhovi so živeli osamljeni, a napisali so obče človeške stvari.

4. Slovenci nimamo prevedenega niti enega dela Sven Hedina ali Stenleya, bremo pa — Karla Maya.

5. Istotako vemo, kdo je bil oče Cortesov, mislimo pa, da je bil Jermak Timofejevič razbojnik.

6. Kdo bo nekoč napisal trilogijo: Krivi Dimitrij, Krivi Aleksej in Krivi Nikolaj II.?

7. Vse so že pretaknili naši pisatelji, samo ne še — grško-južoslovanskih apokrifov.

8. Vzemi nam pšenični klas, idejo o Najvišjem in dleto ter pero — preobrazil si nas v zverine.

9. Kdor bo pisal zgodovino pacifističnega gibanja, bo napisal na vsak način tri imena: Vereščagin, Tolstoj, Wilson.

10. Buddha in Mohamed sta samo dve veliki fazi v razvoju izvenkrščanskih božiskateljev.

11. »Bratje Karamazovi« so ob enem specifično rusko in univerzalno svetovno delo.

12. Dante je našel svoj svet in Dostojevski spet svojega. Zola pa je že najden svet po svoje odkril.

13. V trilogiji Merežkovskega sta si podala roko slovanski sever in mramorni kipi antike.

14. Če bi evangeli, sv. Janeza ne bil inspiriran, bi moral biti delo generacij.

15. Beuronska umetnost znači novo hrepenenje po lepoti. Vzrasla je iz egiptovskih grobov.

16. V našem času je Narodna cerkev le cerkev brezvernih brezdovincev.

17. Čudno pa je vseeno: socialno vprašanje rešujejo kapitalisti, na mirovni konferenci sede generali.

18. Carigrad je bil za nas najusodnejše mesto; kljub temu je biser ob Bosporu večni cilj slovanske duše.

19. Resen zgodovinar ne more biti proti pouku grščine v Jugoslaviji.

Okorn Janez.

John William Strutt, od l. 1873 lord Rayleigh izg. Röli), rojen l. 1842, je postal leta 1879 naslednik Maxwellov kot profesor eksperimentalne fizike v Cambridgeju. Z lord Kelvinom vred je bil najboljši angleški fizik zadnjega časa. Posebno je zaslovelo njegovo ime, ko je odkril l. 1894 v zraku še neznano prvino, argon.

»Mnogo izvrstnih ljudi je na svetu.« je rekel v javnem govoru ta izvrstni angleški fizik, »ki ne marajo o naravoslovju ničesar vedeti, češ da vodi v materializem. Da more obstojati tak strah, nas ne preseneča; so namreč, žal, pisatelji, ki nastopajo kot glasniki znanosti in uganjajo obrt v razširjenem svojih nazorov. Sicer je pač res, da naletimo kakor v drugih stanovih tudi pri zastopnikih znanosti tu in tam na surove nazore glede globljih vprašanj in nagibov narave. Da bi se pa prepričanje, kakršnega so se držali trčno skozi vse svoje življenje možje kot Newton, Faraday, Maxwell, ne ujema z znanostjo, je gotovo trditev, katere mi ni treba zavračati.«

»Mihael Faraday (Färädej) je bil,« tako zatrjuje materialist Tyndall, »največji eksperimentator, ki ga je kdaj videl svet.« Enako je sodil o njem Du Bois-Reymond in slavni francoske kemik I. B. Dumas.

In Faraday je bil veren in prepričan kristjan. Odkrito je priznal, da ni mogel nikdar najti kakega nasprotja med vero in znanostjo; in to je bil mož, čegar znanje je bilo v vseh oddelkih fizike silno globoko. Časih je šel Faraday še dalje in je zaznamoval naravo naravnost kot pot k Bogu. Neko predavanje o magnetizmu 26. februarja 1849 je sklenil z besedami:

»Kaj je smoter in naloga te v svetovju tako silno razširjene naravne sile, se svita daleč pred nami. Oblaki, ki zatemnujejo oko naše

ga duha, postajajo dan za dnem prozornejši in jaz ne morem dvomiti, da je sijajno odkritje v spoznanju narave kakor tudi spoznanje modrosti in moči božje v stvarstvu pridržano naši dobi...» Ko je potoval leta 1841 po Švici, je našel na nekem pokopališču skrajno reven grob; lesen križ z dvema deskama na vrhu kot streho, pod njo pa list papirja, na katerem je bil s črnilom zapisan rojstni in smrtni dan rajnega. Revščina domačih ni zmogla drugega okraska, a kot nekako nadomestilo za to je smatral Faraday prazno bubo izletelega metulja, ki je visela gori pod streho. »Kako star in lep simbol vstajenja je to!« je zaklical. »Zares, nikoli se ne more pokazati pred našimi očmi, ne da bi ganil naše srce.«

»Čim bolje je spoznaval moč narave,« niše njegov nečak, »toliko večja se mu je zdela njegova moč in na vse dvome glede postanka sveta, kakor ga uči Mozes, bi bil odgovarjal preprosto z besedami apostola: »Ali je za Boga kaka reč prevelika?« —ng—

Fr. Vil. Foerster: Stezosledec.

Če govorim o stezosledcih, se gotovo vsi domislite junaškega »stezosledca« v Cooperjevih¹ povestih, ki je izsledil pot tudi v najbolj nepristopno divjino. Ali pa mislite na tiste belokože naselnike, ki so si vsak korak posebej utirali pot v praغوzd. Ali pa imate v mislih drzne može, ki so kakor Kolumb odpirali kulturi in znanosti nove svetove, ki so vztrajali na svojem samotnem pohodu, dokler niso prepričali sveta, da so imeli prav. Ali pa vam prihajajo na misel raziskovalci temno temne Azije ali Nansen, ki je posvetil v grozote večnega ledu in polarne noči. — Jaz bi vam pa danes rad povedal o dveh prav skromnih stezosledcih.

Živela je deklica, ki je zelo rada potovala po hiši na odkritja. Nekoč, ko staršev ni bilo doma, je zašla tudi v podstrešno sobo strežnic. Temačna, mrka čumnata jo je navlala z

¹ James Fenimore Cooper (izgov. džeimz kupér) je eden prvih ameriških pisateljev. Živel je v letih 1789—1851 in največ pisal od 1820 dalje. Svoj čas so bila njegova dela sila priljubljena in cenjena. Zajemljivo je, kar nam o tem poroča izumitelj električnega brzojava Morse (l. 1833): »Po vseh evropskih mestih, ki sem jih obiskal, sem našel v prvih vrstah izložbenih oken Cooperjeva dela. Kakor hitro mu poteče delo izpod peresa, se tiska v 34 mestih. Ameriški potniki so jih videli v turškem in perzijskem jeziku v Carigradu, Egiptu, Jeruzalemu, Ispahanu.« (Kellener, Gesch. d. nordam. Lit., I.) — Tudi Slovincem je dobro znan njegov največji junak Natanael Bumpo iz njegovih najboljših povesti Strelec, Poslednji Mehikanec, Stezosledec, Naseljenci, Na preriji. Prestavljen je tudi The Spy (Vohun).

grozo. Opazila je, da na stenah ni ne ene slike. Hitela je nazaj v svojo sobo, vzela dve mali lepi sličici in ju obesila v sobo strežnic. — Glejte, ta mala je bila tudi stezosledka, kajti našla je pot do srčne ljubeznivosti, na kakšno ni dotlej še nihče mislil, niti njeni lastni starši ne. Sploh ne smete misliti, da je srčna ljubeznivost dežela, kjer je že vse raziskano, kjer naj bi se samo učili, kar so že davno pred nami drugi odkrili. Prav nasprotno: razsežna neraziskana dežela je še, kjer je obdelan komaj skrajni pas ob obali, dočim je v notranjosti še vse temno in neobljudeno. Vsak izmed vas lahko odkrije nov svet — in ni mu treba v to ne bojnih ladij, ne preliivanja krvi, ampak le majčkine misleče dušice.

In še o drugem stezosledcu bi vam rad povedal.

Deček se je hudo sprl s svojim prijateljem in po hudem prepiru je dobil od njega zaušnico. Jezen gre domov in mu za drugi dan priseže maščevanje. Ko pa je sedel v sobi in mrko bulil preko sosednih streh, tedaj mu šine v glavo misel: kaj, ko bi se poravnal z njim in bi krivdo nase vzel? A kaj poreko k temu moji tovariši? Smejali se mi bodo in mi nagajali s strahopetcem. Toda, ali ni še hujska strahopetnost, ko bi iz strahu pred njih posmehom ne naredil, kar bi rad? — In glejte! Vstal je ter se res odpravil na pot v tujo, temno deželo velikodušnosti, kjer ni vedel, kako se mu bo godilo. Srce mu je bilo, kakor bi je velikim raziskovalcem. Skoči navzgor po stopnicah do prijateljeve sobe, potrka, še enkrat globoko zasope ter reče zakušenemu prijatelju: »Morda se čudiš, da prihajam. Vendar prerad bi te prosil, da mi oprostiš, ko sem te tako grdo razdražil, da si me udaril.« Prijatelj je ob teh besedah ves zmeden jecjal: »Saj sem bil jaz kriv, ne zameri mi.« Trenutek na to je bilo v sobi vse tiho in oba sta se v zadregi spogledovala, kakor da ju je sram, da sta našla boljšo pot ko pretep in kujanje. Potem sta si segla v roke in se skupaj igrala ter si ogledovala knjige z občutki, kakor da sta pravkar doživela nekaj velikega. Stezosledec pa se je zvečer vesel v srcu vrnil domov in rad verjamem, da mu je bilo pri srcu, kakor Stanleyu, ko je končno našel pot skozi temni del sveta. (Lebenskunde.)

—š—

K večnemu cilju — domov! Ne bodi potnik, ki mora skozi noč in snežni metež iskati dom ter je tako nespameten, da obleži ob poti! Kako reže burja, kako se ga tesno objemlje mraz, kako ga kličejo vabljivi glasovi k počitku! Če se vda vabljenju — nikoli ne bo prišel domov. Pokonci — vzdrami se! Ne obotavljaj se! Misli na biser, ki ga nosiš s

seboj! Tisti, ki te vabijo, ga bodo ukradli, če te premamijo in zaspiš! Biser je tvoja duša; domov ga moraš prinesiti, k večnemu Bogu!

(Dr. I. Klug, Die ewigen Dinge. Str. 6/7.)

Število ljudi na zemlji.

»Glasnik Geografskega društva« v Belgradu (6. zvezek) priobčuje statistične podatke po švedskem letopisu »Statistik Arsbok for Sverige 1921« o številu ljudi na zemlji.

I. Evropa (v oktobru 1920):

	Površina v km ²	Prebiv. v 1000
Švedska	448.278	5.880
Norveška	322.909	2.640
Danska	44.318	3.250
Islandija	104.785	93
Finska	377.426	3.350
Vel. Britanija z Irsko	314.795	48.000
Holandija	34.186	6.880
Luksemburška	2.586	270
Belgija	30.440	7.700
Nemčija	472.423	61.000
Saarsko ozemlje	1.924	658
Gdansko (svob. mesto)	1.850	357
Memel (svob. mesto)	2.800	140
Avstrijska republika	81.879	6.413
Liechtenstein	159	12
Švica	41.298	4.100
Francoska	550.986	38.000
Mónako	21	20
Italija	310.776	39.000
San Marino	59	12
Andora	453	5
Španska (s Kan. otoki)	505.197	21.700
Portugalska (z Azori in Madejro)	91.948	6.500
Estonska	67.750	1.750
Letonska	64.856	1.628
Litavska (ni urejena)	—	—
Poljska	360.000	27.000
Rusija (ni urejena)	—	—
Ukrajina (ni urejena)	—	—
Češkoslovaška	141.632	13.700
Ogrska	92.500	8.200
Rumunska	292.000	15.400
Kraljevina SHS ¹	252.000	11.725
Albanija	28.000	800
Grška	150.884	5.600
Bolgarska	87.445	3.900
Turčija (ni urejena)	—	—

Vsa Evropa: 9,968.584 464.225

¹ Po novih statističnih podatkih iz l. 1921.

II. Azija:

	Površina v km ²	Prebiv. v 1000
Britanske kolonije	5,324.292	324.910
Holandske kolonije	1,520.630	47.000
Francoske kolonije	803.568	17.267
Portugalske kolonije	22.806	980
Ruske kolonije	17,414.167	36.326
Kolonije Zed. drž. S. A.	296.310	9.000
Japonska	674.233	80.200
Kitajska	11,138.900	320.650
Siam	600.000	8.928
Nepal	140.000	5.639
Afganistan	558.000	6.381
Perzija	1,645.000	9.000
Oman	212.000	500
Ostale zemlje	4,126.314	20.000

Vsa Azija: 44,476.220 886.781

(Konec.)

Mladim Francozom.

Da spoznaš še bolj, kako malo si v francoščini odgovarjata pravopis in izgovor, poišči vse besede, ki jim odgovarja sledeči izgovor:

sã, pĕr, sĕr, pãr.

Vsakemu teh izgovorov odgovarja več različnih besed in še več različnih oblik iste besede. Znaki so isti, kakor v prvi številki. Rešitev v prihodnji številki.

Rešitev francoske naloge v št. 1.—2.:

1. Il est énorme et m'embête.
2. Il est énormément bête.
3. Il est ténor mais m'embête.
4. Il est ténor même en bête.

Tiskovne pomote v »Mentorju«.

V prvi številki »Mentorja« so se urinile sledeče tiskovne napake:

Str. 12 beri v levem stolpcu v 8. vrsti od spodaj mesto: gorske vode: gorskega jezera.

Str. 13 beri v desnem stolpcu v 9. vrsti od spodaj mesto: ulici: slici.

Str. 14 beri v desnem stolpcu v 3. vrsti od zgoraj mesto: prsten: pristen.

Str. 15 beri v levem stolpcu v 19. vrsti od zgoraj: med: pred.

I. Industrija usnja.

INDUS' d. d. preje C. POLLAK

tovarne usnja in usnjatih izdelkov

Kranj, Vrhnika, Ljubljana. Centralna pisarna:
Ljubljana, Sv. Petra cesta št. 68. Telefon 528.

II. Industrija usnjatih
izdelkov.

Vozne karte za vse vlake Južne
železnice kakor tudi za vse pro-
ge v Avstriji i. dr. **Vozne karte**
za spanje v vagonih. Cie. int.-le
des Wagons-lits et des grands
express Européens.

Prodaja nekaj dni vnaprej.
Predprodaja voznih kart Ljubljana, Dunajska c. 31.

Brzojavke: Wagolits, Ljubljana. Telefon inter-
urban 106. Vsa pojasnila, ki se tičejo poto-
vanja in odhoda vlakov, brezplačno.

Papirna industrija in
knjigoveznica

A. Janežič

Ljubljana

Florijanska ulica 14

Izdelovanje šolskih zvezkov
in poslovnih knjig.

*Najcenejši in
najboljši kvas*

dobite pri

**Prvi jugoslovanski
tvornici drož**

Marija Volk-Košmerl
Ljubljana.

Manufakturna
trgovina

El. Peterka
pri Ažmanu

Ljubljana

priporoča

svojo veliko zalogo razno-
vrstnega češkega blaga
za gospode in dame
po najnižjih cenah.

Emeran Stoklas

Su. Andraž v Halozah pri Ptujju

priporoča svojo veliko zalogo

vsakovrstnih štajerskih vin, zlasti
pristna, garantirana mašna vina.

Postrežba poštena, točna.

Cene zmerne.

„STORA“

d. z o. z.

Št. Vid nad Ljubljano

Jugoslavija

Tvornica za vezene zastore, bonfams
in pregrinjala - od preproste do naj-
finejše vrste v vseh slogih. - Zaves
za kavarne, gledališke portijere,
zastori za hotele. - Poseben oddelek
za fine ročne čipke.

V novi tovarni je otvoren
tudi oddelek za vezene
čipke za cerkve ročnih in strojnih del.
etamine in tulje.

Knjigoveznica

Kat. tisk. društva
:: v Ljubljani ::

se priporoča v izvršitev vsakovrstnih

knjigoveških del.

Solidno delo. — Zmerne cene.
Knjižnicam znaten popust.

I. KETTE

LJUBLJANA

ALEKSANDROVA CESTA 3

Klobuki, perilo, kravate, palice, dežniki, galoše, toaletne potrebščine itd.

➔ Vsi predmeti za turistično in drug šport. ➔

Prodajalna Katoliškega tiskovnega društva

(H. Ničman v Ljubljani)

priporoča svojo bogato zalogo

šolskih in pisarniških potrebščin

In sicer raznovrsten papir, zvečke, noteze, rezne zapisnike, koprne knjige, šolske in pisarniške mape, radirke, pisala, črnilo, gumi, tlatnike, ravnila, trikote, šestila, barve, čopiče, raznovrstne razglednice in devocijon lije.

Fr. P. Zajec, izprašani optik

Ljubljana, Stari trg 9

priporoča svoj dobro urejeni optični zavod kakor tudi različne vrste naočnikov, ščipalcev, toplomerov, daljnogledov itd. Popravila očal, ščipalcev itd. izvršuje dobro in cenol

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA v Ljubljani

priporoča sledeče knjige:

- Dokler - Breznik - Jere, Grško-slovenski slovar, vez. Din 40.—
Grafenauer, Kratka zgodovina slov. slovstva. 2 izd., vez. „ 25.—
Zgodovina novejšega slovenskega slovstva.
II. del. Doba narodnega prebujenja . . . . . „ 15.—
Robida, Slovenska stenografična čitanka . . . . . „ 10.—
Samoznaki slovenske stenografije . . . . . „ 3.—
Valjavec, Italijansko-slovenski slovar, vez. . . . . „ 20.—
Puntar, »Zlate črke« na posodi Gazel ali problem apolonične lepote v Prešernovi umetnosti. Slovstvena študija v svitu romantike in antike . . . . . „ 15.—
Reisner, Osnovni nauki astronomije. (Kozmografija) . . . . . „ 6.—
Omerza, Homerjeva Iliada. I.—VI. spev . . . . . „ 4.—
Homerjeva Iliada. VII.—XII. spev . . . . . „ 4.—
Levstik, Poezije. Trije zvezki, broš. po D 5.—, vez. po „ 7.—
Poezije. I.—III. zvezek skupaj vezan . . . . . „ 14.—
Gregorčič, Poezije, I. zvezek, broš. Din 7.—, vez. . . . . „ 10.—
Pintar, Doktorja Franceta Prešerna poezije, broš. Din 6.—, vez. v polplatno Din 8.—, elegantno vez. . . . . „ 10.—
Erjavec, Izbrani spisi, I. zvezek. Povesti. Vez. . . . . „ 10.—
Jurčič, Sosedov sin. Povest . . . . . „ 4.—